

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**AZ IGAZSÁGSZOLGÁLTATÁS SZEREPE AZ
EGYEZSÉGKÖTÉS ÉS A MEDIÁCIÓ ÉRVÉNYRE
JUTTATÁSA SZEMPONTJÁBÓL**

Dr. Béldi-Turányi Noémi Tímea

Témavezető: Prof. Dr. Pribula László, egyetemi tanár

DEBRECENI EGYETEM

Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola

Debrecen

2025

1. A témaválasztás megindokolása

A konfliktusok átszövik a mindennapi életünket, ennek ellenére mégsem tekintünk úgy rájuk, mint az élet természetes velejáróira, pedig érdemes kimondani: az emberek konfliktusos lények. A helyzet még tovább bonyolódik akkor, ha valaki párkapcsolatba kerül, és családot alapít egy másik emberrel, mert ilyenkor a személyes érdekek, szükségletek és elképzelések találkoznak a másik személy érdekeivel, szükségleteivel és elképzeléseivel, amelyek vagy erősítik egymást és összefonódnak, vagy egymás kioltása céljából összeütköznek.¹

Az emberi kapcsolatok tehát konfliktusokat generálnak, viszont a kialakult vitát mindenki másként kezeli, mely próbálkozások vagy megkönnyebbülést, vagy újabb összecsapásokat eredményeznek ugyanazzal a személlyel. Sőt a gyakorlatban egyre gyakrabban találkozhatunk olyanokkal, akik *keresik a konfliktusokat*, a harcot,² és a konfliktus békés rendezése helyett „*Ha per, úgymond hadd legyen per!*”³ felkiáltással inkább bírósághoz fordulnak. Mindezek alapján nem véletlen, hogy hazánkban a konfliktus megoldásának legelterjedtebb módja a bírósági peres úton történő igényérvényesítés,⁴ mely háttérben jellemzően az áll, hogy az érintett felek nincsenek tisztában a konfliktus rendezésére nyitva álló lehetőségeikkel, sőt gyakran vannak abban a téves feltevésben, hogy kizárólag a peres eljárás az egyetlen alternatíva a jogaik és igényeik érvényre juttatása szempontjából.

Fontos kiemelni, hogy a jogvitához vezető – főként családjogi tárgyú – konfliktusok nem feltétlenül a jogi érdekek mentén képződnek, sokkal inkább személyes jellegű, mély konfliktusra vezethetőek vissza, amit a felek később, megpróbálnak jogvitává átfogalmazni annak érdekében, hogy a bíróság érdemben foglalkozzon az ügyükkel. Azonban a felek között húzódozó jogvita feloldása gyakran nem történik meg az ügy ítélettel történő lezárásával, sőt a felek későbbi igényérvényesítésével összefüggésben akár további bírósági és egyéb hatósági eljárások megindítása is szükségessé válhat, mely a peres eljárás elhúzódását, valamint jelentős többlet költségek okozását jelentheti a felek számára.

¹ LOVAS Zsuzsa – HERCZOG Mária: *A mediáció, avagy a fájdalommentes konfliktuskezelés*, Wolters Kluwer Kiadó, Budapest, 2019., 22-23.

² Amely háttérben általában saját belső – kezeletlen – feszültség és frusztráció áll.

³ ARANY János: *Fülemile* című verse.

⁴ ANTALICZ Gabriella: *A mediáció szerepe a polgári eljárásban*, 2014. (Elérhető: https://birosag.hu/sites/default/files/a_mediacio_szerepe_a_polgari_eljarasban_0_0.pdf; Letöltés dátuma: 2023.05.29.) 29.

A családjogi, kiskorúakkal érintett jogviták többségében – egyezség hiányában – a bíróság ugyan a gyermek mindenképp felett álló érdekének megfelelő, azonban nem mindenki számára megnyugtató döntést hoz, mely végeredményét tekintve egy győztesből, egy vesztesből és a szülei külön válását védtelenül elszenvedő gyermekekből áll.

Az elmélyült szülői konfliktusok esetében egyre gyakoribb, hogy a különélő szülő vagy éppen a gyermek nevelését, gondozását ellátó szülő, azzal a problémával szembesül, hogy „a bírósági döntés ellenére a helyzet tarthatatlanná vált”. A különélő szülő általában azt sérelmezi, hogy a gyermekével egyáltalán nem, vagy csak akadályozottan tud kapcsolatot tartani, emellett a gondozó szülő már hónapok óta nem teljesíti a jogszabály alapján előírt tájékoztatási kötelezettségét.⁵ Ezzel szemben a gyermek nevelését, gondozását ellátó szülő általában azt nehezményezi, hogy a különélő szülő a bíróság döntése óta egyáltalán nem, vagy csak ritkán keresi a gyermeket, rosszabb esetben kapcsolatot sem tart vele, mely a gyermeket érzelmileg nagyon megviseli. Gyakori eset még, hogy a megvalósult kapcsolattartások során felmerülő, a szülők közötti egymás ellen irányuló „játszmázások” miatt a gyermek már nem szívesen vesz részt a kapcsolattartásokon, vagy azt követően pszichés megsegítésre szorul.

Mindezek alapján – nem beszélve a bizonyítási eljárás miatt elhúzódó, és költséges peres eljárás hátrányairól – a szülő igazságszolgáltatásba vetett bizalma meginog, tehetetlennek érzi magát, és mindenféle úton-módon keresi a megoldás lehetőségét a helyzet mielőbbi rendeződése érdekében. A családjogi jogviták esetében bár közhelyszerűnek tűnhet, mégis a leghatékonyabb vitarendezési mód az *egyezség*, amely a felek közötti konfliktust valóban képes feloldani, és a szülők közötti – a gyermek érdekében történő – hosszú távú együttműködést elősegíteni.

Annak ellenére, ha a felek az elmélyült konfliktus és a kölcsönösen elszenvedett sérelmek következményeként belesodródtak a peres eljárás útvesztőibe továbbra is van lehetőség a jogvita békés úton történő rendezésére, ugyanis az igazságszolgáltatásban résztvevő – jogi képviselő, bíró, bírósági közvetítő – a rendelkezésükre álló eszközök és módszerek segítségével megpróbálhatják a feleket az egyezség irányába terelni.

⁵A Polgári Törvénykönyv 2013. évi V. törvény 4:174. §-ban foglaltakat.

2. A kutatási téma meghatározása és célkitűzései

Az értekezés a polgári per során létrejövő egyezségkötés témakörét vizsgálja, külön kiemelve az igazságszolgáltatásban résztvevő, perben eljáró jogi képviselő, bíró, valamint bírósági közvetítő egyezségkötés előmozdítását szolgáló szerepét, és a rendelkezésükre álló eszközök alkalmazását. Az értekezés külön hangsúlyt kíván fektetni az igazságszolgáltatás rendszerébe beépített *bírósági közvetítői eljárás*⁶ jogintézményének vizsgálatára, mely kifejezetten a felek közötti egyezség létrehozását szolgáló, alternatív vitarendezési elemeket magába foglaló eljárás típus.

Az értekezés középpontjában a gyermekek érintettségével összefüggő családjogi perek – így különösen a házasság felbontása, a szülői felügyeleti jog gyakorlásának, a gyermek különélő szülővel történő kapcsolattartásának rendezése és megváltoztatása, valamint a gyermektartásdíj megállapítása és megváltoztatása iránti perek – állnak. Ezekben az esetekben ugyanis különösen fontos a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvényben (a továbbiakban: Ptk.) is rögzített, *a gyermek kiegyensúlyozott fejlődése érdekében történő szülők közötti együttműködési kötelezettség*,⁷ melynek alapját az egymással szembe kerülő felek jogvitájának egyezséggel történő lezárása jelentheti.

A gyakorlati tapasztalatok alapján a különváló szülőpárok – részben a házasság felbontáshoz vezető folyamatok, részben a család felbomlásának lelki és egyéb nehézségei miatt – olyan konfliktusban vannak, melyet külső segítség nélkül nem tudnak megoldani. E konfliktusos állapot miatt pedig a szülők képtelenek az egymással történő együttműködésre,⁸ ezért is kiemelten fontos az igazságszolgáltatásban résztvevők szerepe a felek egyezségkötés irányába történő terelése szempontjából.

Az értekezés rendkívül összetett családjogi, szülők közti jogviták elemzésére, valamint azok a jogalkalmazói szempontból vizsgált egyezséggel történő rendezési lehetőségeinek feltárására törekszik. A kutatás célja annak igazolása, hogy a jogalkalmazók számára számos, egyezség

⁶ A 2002. évi LV. a közvetítői tevékenységről szóló törvénybe 2012. július 24. napján került beiktatásra a bírósági közvetítés jogintézménye, ezzel megteremtve a közvetítői eljárás bírósági szervezetrendszerbe történő beillesztésének alapjait.

⁷ Ptk. 4:173. §

⁸ VÁCZI Katalin: *A mediáció mint a kapcsolattartási konfliktusok megoldásának legjobb eszköze* In: GLAVANITS Judit (szerk.): *Bírós és mediátor – Válogatott tanulmányok a közvetítői eljárás elméleti és gyakorlati kérdéseiről*, Universitas-Győr, Győr, 2020, 258.

előmozdítását szolgáló eszköz áll rendelkezésre, melyek tudatos alkalmazása segítségével a felek közötti békés vitarendezés előmozdítható. Álláspontom szerint jogalkalmazóként – a gyermek mindenképp felett álló érdekeire figyelemmel – az észszerűség határain belül, és a lényeges körülményekre tekintettel mindent meg kell tenni a szülők közötti jogvita feloldása és az együttműködés helyreállítása érdekében. Ennek köszönhetően az igazságszolgáltatás feladata rávilágítani arra, hogy a bírói út igénybevétele mellett számos egyéb lehetőség áll rendelkezésre a jogvita rendezése érdekében. Éppen ezért az igazságszolgáltatásban résztvevők szerepe kiemelten fontos az alternatív vitarendezési módszerek alkalmazásával kapcsolatos jogi kultúra fejlődése szempontjából.

Az értekezés megírásával kapcsolatos további szándékom, hogy hozzájáruljak a társadalmi szemléletváltáshoz, így különösen fel kívánom hívni a figyelmet arra, hogy a peres eljárásokon belül nem csupán a jogvita érdemi lezárására, hanem a konfliktus feloldására is lehetőség van, mely képes a családok életére komoly hatást gyakorolni. Gondoljunk csak arra, hogy az a (születési házasság felbontásában érintett) gyermek – akinek szülei a konfliktusos viszony ellenére perbeli egyezséget, vagy a bírósági közvetítői eljárás igénybevétele útján megállapodást tudnak kötni a házasság felbontása és a gyermekkel kapcsolatos járulékos kérdések rendezése tekintetében – úgy nő fel, és abban szocializálódik, hogy a konfliktusok – hosszadalmas pereskedés helyett – békés úton, egyezséggel is rendezhetőek. A kutatás tehát hozzá kíván járulni a magyar vitakultúra tudatos fejlesztéséhez is, kiemelve azt, hogy együttműködéssel, párbeszéddel, egymás iránti kölcsönös tisztelettel mindenki számára megnyugvást hozó eredmények szülehetnek.

3. Az értekezés szerkezeti felépítése

A doktori értekezés négy fő szerkezeti egységből, valamint a kutatás eredményeinek összefoglalásából tevődik össze, melyek egymásra épülő tartalmi egységekből állnak. A dolgozat logikai felépítése alapján először a konfliktus kialakulásának gyökereitől indulva, annak eszkalációja eredményeként jut el az igazságszolgáltatás rendszeréig, szűkebb értelemben véve a polgári peres eljárásig, melynek alapos áttekintését követően eljutunk a polgári perbe ágyazott bírósági közvetítői eljárás jogintézményének elemzéséhez, végül az elméleti megalapozást követően kitérünk az igazságszolgáltatásban résztvevők – egyezség előmozdítását szolgáló – szerepének széleskörű vizsgálatára.

A doktori értekezés első, „*Az igazságszolgáltatás feladata a polgári perben*” című fejezetének kiindulópontjaként először a konfliktus fogalmának, kialakulásának és típusainak meghatározására, valamint a konfliktus elmélyülésének vizsgálatára kerül sor. E tényezők ismerete és beazonosítása hozzájárulhat ahhoz, hogy a jogalkalmazó megfelelő eszközöket alkalmazzon a felek közötti konszenzus előmozdítása érdekében. A fejezet második felében az igazságszolgáltatás alapjainak feltárása keretében az igazságszolgáltatás rendszerét átható alapelvek, valamint az igazságszolgáltatás szerepének jogtörténeti szempontból történő elemzésére került sor.

A doktori értekezés második, „*Egyezés a polgári perben*” címet viselő fejezetében a perbeli egyezés fogalmának tisztázását követően az új polgári perrendtartás koncepciójában megfogalmazott „perelterelés és a felek közötti egyeztetést előmozdító eljárási szabályok kiépítésének” célkitűzésén, valamint a hatályos polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény (a továbbiakban: Pp.) alapvető fejezetében megfogalmazott főbb elvek elemzésén keresztül kíván rávilágítani arra, hogy a bíróság feladata a Pp. hatályba lépésével átalakult. A jogalkotó az eljárásjogi szabályok és garanciák megalkotásával igyekezett egyezségkötést segítő eszközöket biztosítani a perben eljáró bíró számára. Az értekezés a Pp. rendelkezéseinek áttekintése során igyekszik rávilágítani arra, hogy a polgári per egyes szakaszaiban milyen lehetőségek merülnek fel, valamint a bíró számára milyen eszközök állnak rendelkezésre a perbeli egyezségkötés létrehozására.

A doktori értekezés harmadik fejezete „*Az igazságszolgáltatás és a közvetítői eljárás kapcsolata*” címmel átfogó elemzést nyújt a közvetítői eljárás európai uniós 2008/52/EK a polgári és kereskedelmi ügyekben végzett közvetítés egyes szempontjairól szóló irányelv⁹ (a továbbiakban: MIR.) megjelenéséről valamint annak végrehajtásáról, a közvetítői eljárás hazai jogrendszerbe, valamint a polgári perbe történő beillesztéséről, a közvetítői eljárás és a polgári per viszonyáról. A fejezet részletesen tárgyalja a bírósági közvetítés kialakulását, valamint az azóta eltelt több mint 10 év gyakorlati tapasztalatait. A polgári per és a bírósági közvetítés kapcsolatának minél szélesebb körű megismerése, megértése, esetleges

⁹ A MIR. 2008. május 21. napján került kihirdetésre és 2008. június 13. napjától lépett hatályba. Az előírás szerint a tagállamoknak az irányelvben foglaltakat legkésőbb 2011. május 20. napjáig kellett implementálni a saját hazai jogrendszerükbe.

gyengéseinek feltérképezése céljából empirikus kutatás lefolytatására és az így kapott kutatási eredmények ismertetésére került sor.

A doktori értekezés negyedik fejezetében „*Az igazságszolgáltatásban résztvevők szerepe az egyezség létrehozása szempontjából*” címmel az ügyvéd, a bíró, valamint a közvetítői eljárás során közreműködő bírósági közvetítő szerepének külön-külön történő vizsgálata történik, melyet az elméleti megalapozást követően az empirikus kutatás segítségével feltárt gyakorlati tapasztalatok tesznek még megalapozottabbá.

A doktori értekezés „*Következtetéseket*” tartalmazó fejezetében az értekezés bevezető részében megfogalmazott hipotézisek igazolása céljából elvégzett dogmatikai és empirikus kutatás során szerzett tapasztalatok eredményeinek összegzésére, és az ezekből levont következtetésekre kerül sor, melyek alapján az értekezés a célkitűzései között említett, *de lege ferenda* javaslatokat is megfogalmaz.

4. A kutatás hipotézisei

A doktori értekezés elkészítése során végzett kutatás keretében öt – tulajdonképpen egymásból következő - hipotézis felállítása történt, melyek igazolása képezte a kutatás fő célját. Az értekezés egyik célkitűzéseként szerepelt annak vizsgálata, hogy az igazságszolgáltatás milyen eszközökkel tudja elősegíteni a felek közötti egyezség létrehozását. Álláspontom szerint a peres eljárás során rendkívül jelentős szerepe van a bírónak, aki a megfelelő eszközök és módszerek igénybevételével képes lehet arra, hogy a feleket az akár hosszadalmas peres eljárás helyett egy másik mederbe, az egyezség irányába terelje. Ezzel a felvetéssel kapcsolatban megfogalmazott hipotéziseim a következők:

- *Az első és alapvető hipotézisem, hogy az igazságszolgáltatás szerepe átalakult, melynek köszönhetően elsődleges feladatává vált a bírói út mellett rendelkezésre álló alternatív vitarendezési lehetőségek szélesítése és a felekkel történő megismertetése. Mindezek értelmében az igazságszolgáltatás elsődleges feladata a felek közötti egyezségkötés elősegítése, ha ez a törekvés nem vezet eredményre, úgy az igazságszolgáltatás másodlagos feladata a felek igényérvényesítése érdekében történő, a jogvita lezárását biztosító érdemi döntés, ítélet meghozatala.*

- Ehhez szorosan kapcsolódik a *második hipotézisem*, mely szerint az igazságszolgáltatás feladatának átalakulása folytán az igazságszolgáltatásban résztvevő jogalkalmazók, így különösen a peres felek képviselőjét ellátó jogi képviselő, a perben eljáró bíró, valamint a megállapodás létrehozását elősegítő bírósági közvetítő szerepe is átalakult. Az igazságszolgáltatásban résztvevők számára a jogalkotó az anyagi és eljárásjogi szabályok útján számos, egyezség létrehozását segítő eszközt és módszert biztosított.
- A *harmadik hipotézisem* szerint a peres eljárásban résztvevő felek az igazságszolgáltatásban résztvevők által alkalmazott eszközök és módszerek segítségével a jogvita békés rendezésének, és a konfliktus feloldásának irányába terelhetők.
- A *negyedik hipotézisem* szerint a peres eljárásba beillesztett bírósági közvetítés jogintézménye hatékony eszköz a felek közötti jogviták egyezséggel történő feloldására. Ezáltal a családjogi jogviták esetében a felek részéről egyre nagyobb igény van az alternatív vitarendezési módok, különösen a közvetítői eljárás bírósági szervezeten belül történő alkalmazására.
- Az utolsó, *ötödik hipotézisem* szerint pedig a bírósági közvetítés – sajátos tulajdonságai, valamint az eljárás eredményeként létrejövő felek közötti megállapodás alapján – alkalmas lehet a per alternatívájaként működni.

5. A kutatási módszerek alkalmazása

Az említett hipotézisek igazolása céljából a doktori értekezés a kutatási módszerek széles körét alkalmazza, köztük a *dogmatikai*, a *jogtörténeti megközelítést* és a *funkcionális elemző módszert*. Emellett az értekezés központi részében megjelenik az *empirikus, joggyakorlat-elemző kutatási módszer* alkalmazása is.

A dolgozat első fejezetében a *jogtörténeti módszer* segítségével a hazai igazságszolgáltatás szerepének változásai kerülnek áttekintésre, mellyel összefüggésben elengedhetetlennek bizonyult a korábbi polgári perrendtartások – így különösen az 1911. évi Plósz-féle Pp., az 1952. évi Pp., valamint az új Pp. vonatkozó rendelkezéseinek áttekintése. A történeti

kitekintés alkalmazásának célja rávilágítani az igazságszolgáltatás szerepének és céljának változásaira.

A dolgozat második és harmadik fejezetében a *dogmatikai módszer* alkalmazása segítségével összefoglalja a polgári per során létrejövő egyezségkötést segítő alapelveket és eljárásjogi szabályokat, külön kiemelve a bíró rendelkezésére álló – a Pp. által biztosított –, egyezség előmozdítását szolgáló eszközöket. Szintén a dogmatikai módszer segítségével kerül feltárára a polgári per során igénybe vehető bírósági közvetítés jogszabályi háttere, különös tekintettel annak hazai jogrendszerbe történő beillesztésének vizsgálatára.

A dolgozat negyedik fejezete a *funkcionális elemző módszer*, valamint a *joggyakorlat-elemző kutatási módszer* alkalmazására helyezi a hangsúlyt, mivel a doktori értekezés legfontosabb célkitűzése az igazságszolgáltatásban résztvevők egyezségkötést elősegítő szerepének – a hazai joggyakorlat bemutatása tükrében történő – vizsgálata, melyek megalapozása céljából önálló empirikus kutatási tevékenység lefolytatására került sor. A joggyakorlat minél szélesebb körű feltárása céljából több – a Debreceni Ítéltábla illetékességi területén található – törvényszék joggyakorlatát is elemzem.

A bírósági kutatás keretében lefolytatott kutatás eredményeinek közlésekor, illetve az erre történő hivatkozáskor a „kutatás”, illetve a „bírósági kutatás” megjelölését használom. A bírósági kutatás – az értekezés témájának és a felállított hipotézisek igazolásának köszönhetően – két fő pilléren: a *perbeli egyezségkötések*, valamint a *bírósági közvetítői eljáráson belüli megállapodások* vizsgálatán alapult. Mind a két esetben több kutatási eszköz: statisztikai adatok gyűjtése, valamint bírók és bírósági közvetítők részére összeállított kérdőíves kutatás párhuzamos alkalmazása történt.

6. A kutatás eredményeinek összegzése

Az első hipotézis vizsgálatának eredményei

Az első és alapvető hipotézisem szerint *az igazságszolgáltatás szerepe átalakult, mely értelmében az igazságszolgáltatás elsődleges feladata a felek közötti egyezségkötés elősegítése, és – ha ez a törekvés nem vezet eredményre - másodlagos feladata a felek igényérvényesítése érdekében történő, jogvita lezárását biztosító érdemi döntés meghozatala.*

A felvetés igazolása érdekében először az igazságszolgáltatás szerepének jogtörténeti áttekintésére került sor, mely alapján megállapítást nyert, hogy a Plósz-féle Pp. koncepciója szerint a per céljaként megfogalmazott kívánalom „*a valóságosnak megfelelő tényekre alapított, igazságos döntés elérése*” volt, viszont a per konkrét célját – így az igazságszolgáltatás feladatát – még nem jelölték meg. Az 1952. évi Pp. már kifejezésre juttatta „*az anyagi igazság kiderítésének*” célját, amely egyértelművé tette a bírósággal szemben támasztott aktív, jogvita lezárására vonatkozó követelményt. Az 1995. évi módosítás teljes mértékben szakított ezzel a törekvéssel, és a bíróság aktív szerepét jelentős mértékben lekorlátozta. Nem sokkal később az 1999. évi Pp. Novella újrafogalmazta a per célját azzal, hogy a bíróság feladatát meghatározó 1952. évi Pp. 3. §-ában foglaltakból *kihagyta az igazság kiderítésére* vonatkozó követelményt, ezáltal mentesítette a bíróságot az erre vonatkozó törvényi kötelezettsége alól. A 2016. évi Pp. Koncepció célkitűzései között többek között szerepelt a *perelterelés és a felek közötti egyeztetést előmozdító eljárési szabályok kiépítése*, mely követelménynek a jogalkotó számos anyagi jogi és eljárásjogi szabály jogrendszerbe történő beemelése segítségével biztosította a felek nemperes- és peres eljárásbeli, illetve bírósági közvetítői eljárás keretében történő egyezségkötésének lehetőségét.

Az értekezés első fejezetében szükséges volt tisztázni az anyagi és az alaki igazság fogalmának elhatárolását, amelyeket a korábbi perrendtartások a per céljaként nevesítettek. E hagyományos felfogás szerint a bíróság elsődleges feladata volt, hogy döntését az anyagi, illetve az alaki igazságnak megfelelően hozza meg. Ugyanakkor már a Plósz-féle polgári perrendtartás, valamint az 1952. évi Pp. is lehetőséget biztosított a peres eljárás keretében a felek közötti egyezségkötésre. A 2016. évi Pp. már egyáltalán nem tartalmazza az anyagi igazság feltárásának követelményét helyette a felek közötti egyezség hiányában a bíróság feladata a felek eljárás Támogatási kötelezettségének teljesítése alapján feltárt tényállás

tisztázása, valamint a bizonyítékok mérlegelése útján történő alaki igazság érvényre juttatását hangsúlyozza. Ennek megfelelően a jogvita bírósági eljárás keretében történő lezárása – a felek közötti egyezség hiányában – az eljárási szabályokon nyugvó, végleges és érdemi döntés meghozatalával valósul meg.

Megállapítható, hogy a jogalkotó a Pp. rendelkezésein keresztül megfelelően biztosította az egyezségkötés előmozdítását szolgáló eszközöket és lehetőségeket, valamint a perbeli egyezségkötés hiányában alkalmazható, perelterelésre vonatkozó rendelkezéseket, mely a peres eljárás egyes pontjain kifejezetten – a perfelvétel lezárása során –, valamint a per folyamata alatt – egészen a tárgyalás berekesztéséig – megvalósulhat.

A családjogi perek anyagi jogi és eljárásjogi szabályainak vizsgálata során igazolódott az a jogalkotói törekvés, mely szerint a házasság felbontása iránti, a szülői felügyelettel, a kapcsolattartással, valamint a gyermektartásdíjjal kapcsolatos perek vonatkozásában elsődlegesen a felek megállapodása az irányadó, a bíróság döntéshozatali szerepe kizárólag annak hiányában, kérelemre vagy kivételes esetben hivatalból érvényesül.

Az igazságszolgáltatás szerepének vizsgálata alapján megállapítható, hogy a hatályos polgári eljárásjogban egyre hangsúlyosabb teret nyer a felek közötti egyezség létrehozásának ösztönzése. E tendenciát a jogalkotó különböző szabályozási eszközök segítségével – mint például az egyezségkötés lehetőségét biztosító rendelkezések, valamint a bírósági közvetítői eljárás bevezetése útján – támogatja.

Mindazonáltal a hazai szabályozás az értekezésben hivatkozott nemzetközi modellekhez (mint például az amerikai discovery-eljáráshoz, valamint a spanyol collaborative law eljáráshoz) képest jelentős hiányosságokat mutat. A bemutatott modellek adaptálása – főként a családjogi perek esetén – különösen hasznos lenne a magyar jogrendszer számára is, hiszen e jogvitákban a felek közötti hosszú távú együttműködés fenntartása a jogvita lezárásán túl a későbbi kapcsolattartás és konfliktus megelőzés szempontjából is meghatározó. A jelenlegi hazai szabályozás azonban e tekintetben nem kellően részletes, és nem biztosít olyan átfogó, konkrét eszközrendszert, amely a felek egyezségre juttatását hatékonyan ösztönözné.

Mindazonáltal elengedhetetlen annak hangsúlyozása, hogy amennyiben a felek a perindítást megelőzően, a peres eljárás során, vagy akár a bírósági közvetítés keretében sem tudnak egyezsége jutni, úgy a bíróság kötelezettsége a jogvita ítélet útján történő érdemi lezárása.

Ugyancsak fontos kiemelni az értekezés során elméleti és gyakorlati szempontból is megvizsgált *egyezségi kísérlet jogintézményét*, mely annak ellenére, hogy eljárási szabályai tekintetében számos előnnyel rendelkezik – különösen az eljárás gyorsasága, és költséghatékonysága tekintetében – a gyakorlatban viszont rendkívül alacsony az igénybevételének aránya. Ugyan az eljárást rugalmas szabályozási keretek jellemzik, valamint több eljárási garancia is biztosítja a felek jogainak érvényesülését. Az értekezésben bemutatott statisztikai adatok azt igazolták, hogy az egyezségi kísérlet, mint nemperes eljárás nem váltotta be a jogalkotó által kitűzött célokat, ehelyett egyfajta paradox helyzet alakult ki a jogintézmény alacsony számú igénybevételével kapcsolatban.

Ennek háttérében vélhetően az intézmény alacsony ismertsége, illetve a jogkereső közönség és a jogalkalmazók körében tapasztalható információhiány, valamint a jogintézménnyel szembeni bizalmatlanság állhat. Az eljárás szélesebb körű megismertetése, valamint a jogi kultúrában való tudatosabb megjelenítése elsősorban a jogalkotó és a jogalkalmazók feladata lenne.

Álláspontom szerint e hiányosságok orvoslására szükségesek lennének olyan jogpolitikai és jogalkalmazási eszközök, amelyek erősítik az egyezségi kísérlet „köztudatba kerülését” illetve elfogadottságát. Az erre vonatkozó részletes javaslatokat az értekezés *„De lege ferenda”* fejezetében fejti ki.

A második hipotézis vizsgálatának eredményei

Az első hipotézishez szorosan kapcsolódó *második hipotézis* szerint az igazságszolgáltatás feladatának átalakulása folytán az igazságszolgáltatásban résztvevő jogalkalmazók, így különösen a peres felek képviselőjét ellátó jogi képviselő, és a perben eljáró bíró, *szerepe átalakult*, valamint a bírósági közvetítés igénybevétele esetén *a bírósági közvetítő – új szereplőként – szintén belépett az igazságszolgáltatás rendszerébe*. Azonban felmerül a kérdés, hogy az eddig bíróként, illetve bírósági titkárként eljáró személy bírósági

közvetítői kinevezését követően a közvetítői eljárás folyamata során hogyan alkalmazza a rendelkezésére álló eszközöket a felek közötti megállapodás elősegítése céljából. Az *igazságszolgáltatásban résztvevők számára a jogalkotó anyag jogi és eljárásjogi szabályok útján számos egyezség létrehozását segítő eszközt és módszert biztosított.*

Az értekezés első fejezetében meghatározásra került az igazságszolgáltatásban résztvevők köre, továbbá a későbbi fejezetek során megállapítást nyert, hogy az egyezség létrehozása szempontjából elengedhetetlen jelentőséggel bírnak az eljárásban közvetlenül érintett felek is. A Pp. alapelveinek áttekintése során a bírósággal és a felekkel szemben támasztott főbb alapelvként megfogalmazott követelmények is kifejtésre kerültek, külön kiemelve a perkoncentráció elvét, a felek rendelkezési jogát, eljárástámogatási kötelezettségét, az igazmondás és a jóhiszeműség kötelezettségét, valamint a bíróság közrehatási kötelezettségét, mely a per alakulása szempontjából a *bíró aktív közreműködését* hivatott biztosítani.

Áttekintette a dolgozat, hogy a jogalkotó milyen lehetőségeket és eszközöket épített be a hatályos polgári perrendtartás rendszerébe az egyezségkötés előmozdítása érdekében. Először a per szakaszainak áttekintése szempontjából, ezt követően pedig a bíró rendelkezésére álló eszközök konkrét nevesítése és vizsgálata szempontjából elemezte a kérdést. Végül az értekezés utolsó negyedik fejezetében történt az igazságszolgáltatásban résztvevők szerepének empirikus vizsgálata, amely körében a dolgozat az ügyvéd, a bíró és a bírósági közvetítő szerepét értékelte.

A második hipotézis megválaszolásához az ügyvéd, bíró, illetve bírósági közvetítő szerepének egyenkénti, differenciált áttekintése szükséges, figyelemmel arra, hogy mindegyikük sajátos szerepet tölt be a jogvita végleges egyezséggel történő rendezésével összefüggésben.

Az ügyvéd feladata az Üttv. 1. § értelmében kettős: egyrészt a megbízó jogainak és jogos érdekeinek érvényesítése, másrészt az ellenérdekű féllel való egyezség előmozdítása. Ennek megfelelően az ügyvédnek a peren kívüli egyeztetések, valamint a peres eljárás során egyaránt törekednie kell a jogvita békés rendezésére. A jogszabályi keretek között azonban mindössze az Üttv. 1. § tartalmaz kifejezett előírást az ügyvéd egyezségkötést elősegítő tevékenységével kapcsolatban. E részletszabályok hiánya gyakorlatilag azt eredményezi, hogy

az ügyvédek egyezség előmozdító szerepe erőteljesen függ az egyéni szakmai attitűdtől és a gyakorlatban kialakult ügyvédi magatartásmintáktól.

Míg egyes ügyvédek aktívan támogatják az egyezség létrejöttét, addig mások inkább a klasszikus pereskedés irányába terelik ügyfeleiket. Ez *a jogszabályi háttérből fakadó bizonytalanság akadályozhatja az ügyvédi hivatás egységes, az egyezségkötést elősegítő funkciójának érvényesülését, és indokoltá teszi a külföldi mintákhoz (peres eljárást megelőző tájékoztatási kötelezettség, illetve felek közötti egyeztetési kötelezettség) hasonló részletesebb szabályozás megfontolását.*

A jogi szabályozás ellenére viszont az ügyvédi eszköztár számos lehetőséget biztosít a per elkerülése érdekében történő megegyezés elérésére, így különösen a részletes *jogi tanácsadás, az ügyfél széleskörű tájékoztatása az igénybe vehető eljárásokról, a felek közötti egyeztetések ösztönzése és támogatása, valamint a peres eljárás alatti egyeztetési kísérletek* előmozdítása útján. Mindazonáltal, mivel a jogszabály az ügyvédek esetében nem ír elő egyezség előmozdítását célzó kötelezettséget, ennek tényleges érvényesülése nagymértékben függ az ügyvéd egyéni hozzáállásától. A gyakorlatban két alapvető ügyvédtípus különíthető el: az egyik típus kifejezetten törekszik az egyezség létrehozására és a rendelkezésére álló eszközök kimerítésére, míg a másik típus inkább a hagyományos pereskedést helyezi előtérbe, és nem támogatja aktívan a felek közötti megállapodás létrehozását.

Az ügyvédek egyezség előmozdító szerepének megerősítésére vonatkozó javaslatokat a dolgozat „*De lege ferenda*” fejezetében fejti ki.

A bíró egyezségkötést előmozdító szerepe az új polgári perrendtartás rendelkezései alapján érzékelhetően átalakult, és e változás az eljárásjogi kódex számos pontján tetten érhető. A perbeli egyezségkötés előmozdítására, valamint perelterelésre vonatkozó rendelkezések arra engednek következtetni, hogy a jogalkotó bíróval szembeni elvárásai megváltoztak, és elsődleges szempontként jelent meg, hogy a bíró aktív közreműködésével segítse elő a felek közötti egyezség létrehozását.

E cél eléréséhez a jogalkotó számos, egyezség előmozdítását szolgáló eszközt biztosított a bíró számára: az anyagi pervezetés körében kifejtett, a perfelvételi tárgyaláson, illetve azt

követően a per bármely szakaszában történő *tájékoztatást*, valamint a *kötelező közvetítői eljárásra utalás elrendelésének* lehetőségét.

Az *anyag pervezetés* során a bíró feladata, hogy a felek jogvita-rendezési lehetőségeit feltárja és ismertesse, különös figyelemmel az egyezség előmozdítására. E körben a bíróval szemben támasztott legfontosabb követelmények – a *hiteles, konkrét, pontos, szakmai és közérthető tájékoztatás* – alapvető jelentőséggel bírnak, hiszen az egyezségekre irányuló törekvés sikeressége nagyban múlik a bíró által nyújtott tájékoztatás minőségén. Az eljárás során fontos, hogy a bíró az ügy érdemére figyelemmel megfelelően mérlegelje, az adott ügy alkalmas-e közvetítői eljárásra, továbbá hogy az esetlegesen elrendelhető kötelező közvetítés irányába történő terelés megfelel-e a felek érdekeinek.

A bírókra vonatkozó szabályozás – különösen a polgári perrendtartás rendelkezései – több előírást tartalmaz, mint az ügyvédek esetében, azonban ezek túlnyomó része ajánlott jellegű, így alkalmazásuk főként a bíró egyéni mérlegelésén alapul. Ez alól képez kivételt a *perfelvétel lezárása előtti felek közötti egyezség megkísérlése*, valamint a *közvetítői eljárás igénybevételére vonatkozó tájékoztatás*. Viszont mivel e rendelkezések tartalma nem részletezett, ezért tényleges alkalmazásuk nagymértékben a bíró személyes hozzáállásától függ. Ennek következtében előfordulhat, hogy az egyezségekre vonatkozó tájékoztatás formális marad, és így ténylegesen nem járul hozzá az egyezség létrejöttéhez.

A bírók részére összeállított kérdőíves kutatás is megerősítette a bírók egyezségkötést előmozdító eltérő attitűdjét: a válaszadók többsége aktívan alkalmazza az egyezség létrehozását elősegítő eszközöket, míg a válaszadók közül személyes meggyőződésük alapján kevésbé, illetve egyáltalán nem alkalmaznak bizonyos eszközöket, így különösen a kötelező közvetítői eljárás elrendelésének lehetőségét.¹⁰

A bírósági közvetítők részére összeállított kérdőíves kutatás eredményei megerősítették, hogy a *bíró aktív, egyezséget elősegítő szerepvállalása kulcsfontosságú tényező* az alternatív

¹⁰ A válaszadó ezzel összefüggésben előadta, személyes meggyőződése szerint a közvetítői eljárás lényege az eljáráson történő önkéntes részvétel, éppen ezért a felek kifejezett tiltakozása, és az eljárás igénybevételének ellenzése esetén az elmúlt évek során nem élt a kötelező közvetítői eljárás elrendelésének lehetőségével. Azonban a további válaszokból egyértelműen kiderült, hogy a közvetítői eljárásra vonatkozó tájékoztatás eszközét a peres eljárás során több alkalommal is alkalmazza, illetve a felek önkéntes részvételi szándéka esetén évente legalább 30-40 ügy esetében rendel el közvetítői eljárást.

vitarendezési lehetőségek eredményessége szempontjából. A megkérdezett közvetítők tapasztalatai szerint azokban az ügyekben, ahol a bíró az alapügyben részletesen és közérthetően tájékoztatta a feleket a közvetítői eljárás lehetőségéről, illetve annak előnyeiről, lényegesen nagyobb arányban indult meg a közvetítői eljárás, mely számos esetben egyezséggel zárult. A válaszadók kiemelték, hogy a felek bizalmát és együttműködési hajlandóságát nagymértékben erősítette, ha a bíró nemcsak formálisan, hanem ténylegesen is támogatta az egyezségekötésre irányuló törekvéseket.

A bírók egyezség előmozdító szerepének megerősítésére vonatkozó javaslatokat a dolgozat „*De lege ferenda*” fejezete tartalmazza.

A bírósági közvetítő szerepének meghatározásával összefüggésben kiemelendő, hogy a közvetítői eljárás a polgári peres eljáráshoz, illetve nemperes eljáráshoz képest a legkevésbé szabályozott eljárás, melynek alapja a felek személyes megjelenése, illetve a szóban történő egyeztetések lefolytatása (az írásbeliség tehát egyáltalán nem jellemző az eljárásra, a felek álláspontjaikat személyesen, szóban adják elő, a meghallgatásukról pedig jegyzőkönyv sem készül). A rugalmas eljárási szabályok ellenére azonban a főbb eljárásjogi garanciák érvényesülése különösen fontos (önkéntesség, pártalanság, függetlenség, titoktartás stb.) így ezek maximális biztosítása elengedhetetlen.

A közvetítő eljárása keretében alkalmazott technikái és módszerei nem jogszabályi előíráson alapulnak, hanem a gyakorlat, a felek személyiségjegyei, a konfliktus jellege és eskalációja, valamint a jogvita körülményei így különösen kiskorú gyermek érintettsége határozza meg azok kiválasztását. Ebből következően a közvetítő mérlegelési szabadsága kiemelkedően érvényesül.

A bírósági közvetítő szerepe kulcsfontosságú a megállapodás létrehozásában, hiszen az első közvetítői ülésen nyújtott tájékoztatás döntő hatással van a felek részvételi hajlandóságára, mely a megállapodás létrehozásához vezető első lépésnek tekintendő. A közvetítő célja, hogy világosan ismertesse a közvetítés lényegét, folyamatát, időtartamát és érzelmi kihívásait, valamint hangsúlyozza, hogy a közvetítés nem csupán jogi, hanem önismereti és kommunikációs folyamat is. A közvetítői eszköztár alkalmazása nagyfokú rugalmasságot igényel, hiszen az eszközök alkalmazását az ügy sajátosságaihoz és a felek személyiségéhez

kell igazítani. A tájékoztatás minősége, a bizalomteljes légkör, valamint a közvetítő által alkalmazott különböző kommunikációs és motivációs technikák elősegítik a felek konstruktív együttműködését, mely hozzájárul a megállapodás létrejöttéhez.

A közvetítés sikerességét számos tényező befolyásolja, amelyek közül a felek egyezség irányába történő terelhetősége és a különböző akadályok kiemelkedő szerepet játszanak. A felek nagyobb eséllyel terelhetőek a megegyezés irányába, ha esetükben nem állnak fenn a közvetítői eljárás lefolytatását kizáró tényezők, mint például mentális-, pszichiátriai-, illetve szenvedélybetegségek, a felek közötti korábbi bántalmazó kapcsolat, hatalmi egyenlőtlenségek, kulturális-, vallási-, vagy egyéb nyelvi akadályok, a fél vagy felek felelősségvállalásának hiánya, valamint a felek között folyamatban lévő hatósági vagy büntetőeljárások. A közvetítői eszköztár megfelelő alkalmazása és a hatékony kommunikációs stratégiák révén a kezdeti ellenállás és megakadás gyakran kezelhető, de az eljárásba való belépés időzítése is – mely kifejezetten a bíró delegálásán múlik – kulcsfontosságú tényező lehet.

A közvetítő legfontosabb feladata támogatni a feleket érdekeik, igényeik és szükségleteik megfogalmazásában, miközben biztosítja, hogy a másik fél álláspontja is meghallgatásra kerüljön. A közvetítő a megállapodás létrehozása érdekében aktívan dolgozik az érzelmi feszültségek oldásán, a bizalom kialakításán és fenntartásán, valamint a felek közötti kommunikáció struktúrájának megteremtésén.

A bírósági közvetítők egyezség előmozdító szerepének megerősítésére vonatkozó javaslatokat a dolgozat „*De lege ferenda*” fejezetében fejt ki.

A harmadik hipotézis vizsgálatának eredményei

A harmadik hipotézis szerint a peres eljárásban résztvevő felek az igazságszolgáltatásban résztvevők által alkalmazott eszközök és módszerek segítségével a jogvita békés rendezésének és a konfliktus feloldásának irányába terelhetőek.

A felek egyezség irányába történő terelése, illetve annak sikeressége számos tényezőtől függ, mint például a konfliktus jellege, a felek konfliktuskezelési stratégiái, valamint a konfliktus

eszkálációjának mértéke. A megegyezés előmozdításához alapvetően a felek belátási képessége, hozzáállása és együttműködési hajlandósága, valamint a felek egyéni személyiségjegyei egyaránt meghatározó szerepet töltenek be, továbbá az igazságszolgáltatásban résztvevők által alkalmazott terelési és egyeztetési stratégiák is jelentősen befolyásolják a folyamat eredményességét.

Az egyezés létrejöttének sikeressége jelentősen növelhető az igazságszolgáltatásban közreműködők általi megfelelő eszközök és módszerek alkalmazása révén, azonban ennek hatékonysága elsősorban az igazságszolgáltatásban résztvevők kompetenciájától, valamint a felek személyiségétől és az adott körülmények sajátosságaitól függ. Fontos kiemelni, hogy az egyezés nem minden esetben jelenthet megoldást, ugyanis bizonyos, mélyen terhelt konfliktusos viszonyokban (mentális-, pszichiátriai-, illetve szenvedély betegség, bántalmazó kapcsolat, hatalmi-, kulturális-, vallási különbségek, a fél vagy felek felelősségvállalásának hiánya, valamint a felek között folyamatban lévő hatósági vagy büntetőeljárások) a felek közötti jogvita végleges lezárása érdekében kifejezetten az ítélet meghozatala szükséges.

A hatékony terelés érdekében a rendelkezésre álló eszközök és módszerek – akár külön-külön egymást követően vagy párhuzamosan történő – alkalmazása a felek egyéni körülményeire figyelemmel a megfelelő időben kell, hogy történjenek. Azonban fontos megjegyezni, hogy az eszközök és módszerek nem „csodaszerek”, így azok alkalmazása nem garantálja a sikert jelentő, a felek közötti egyezés létrehozását.

A hatékony terelés eredményeként létrejövő egyezés elsődlegesen a felek együttműködési és kompromisszumkészségén múlik. Ezekben az esetekben a megfelelően alkalmazott terelési eszközök – mint a tájékoztatás, közvetítői eljárásra történő delegálás, illetve az ügyvéd, a bíró és a közvetítő szerepe – nagyobb hatékonysággal működhetnek.

Különösen fontos, hogy a felek képesek legyenek belátni a korábbi hibákat, túllépni a régi sérelmeken, és a konfliktust végleges, kompromisszumos megoldással zárni. Emellett kiemelkedő jelentősége van annak, hogy az érintett felek a gyermek érdekeit saját érdekeik elé helyezik, így biztosítva a jogvita érdemi és felelős lezárását.

Az empirikus kutatás eredményei alapján megállapítható, hogy a felek közötti egyezség létrejöttének esélye nagymértékben függ a konfliktus súlyától, a felek személyiségjegyeitől, valamint attól, hogy a terelés és a közvetítői beavatkozás milyen korán indult el. Minél korábban kerül sor hatékony terelésre, annál nagyobb a valószínűsége annak, hogy a konfliktus nem mélyül tovább, és a felek között sikerül egyezséget kialakítani. Kiemelt jelentősége van a felek közötti bizalom újjáépítésének, ami az egyezségkötés alapfeltételét jelenti, és amelyhez a bírósági közvetítői eljárás sajátos eljárási jellegéből adódóan hatékonyan járul hozzá.

A bírósági közvetítői eljárások lefolytatásával kapcsolatban az országos statisztikai adatok szerint a törvényszékek külön-külön az elmúlt tíz év során átlagosan 300-600 bírósági közvetítői eljárást folytattak le, mely országos szinten 2014-2023. év közötti időszakban összesen 12.721 közvetítői eljárást jelentett.¹¹ A statisztikai adatokból az is kiderült, hogy a közvetítői eljárások nagyjából fele-fele arányban indultak a felek kérelmére, illetve bírósági kötelezés alapján.¹²

A felek sikeres – egyezség irányába történő – terelhetőségének igazolása az értekezés keretein belül csupán részben valósult meg, ugyanis a *peres eljárás során kötött perbeli egyezségek* vonatkozásában nem állt rendelkezésre konkrét statisztikai adat, a korábbi évek során lefolytatott családjogi ügyek aktakutatás keretében történő áttekintésére pedig nem volt lehetőség. Ezzel szemben a *bírósági közvetítői eljárás* keretében lefolytatott empirikus kutatás eredményei alapján már bővebb rálátást nyerhettünk a felek egyezség irányába történő terelése kapcsán. Ebben az esetben a felek terelhetősége akkor állapítható meg, ha a *közvetítői eljárás* (a tájékoztató ülést követően) *érdemben elindul*, valamint ha *az eljárás megállapodással zárul*.¹³

A Debreceni-, Egri-, Nyíregyházi-, és Miskolci Törvényszékek bírósági közvetítésre vonatkozó statisztikai adatainak átfogó vizsgálata során arra a megállapításra juthatunk, hogy mind a négy törvényszék esetében az érdemben lefolytatott közvetítői eljárások 50%-a

¹¹ Az értekezésben bemutatott 4. számú táblázat statisztikai adatai alapján.

¹² Az értekezésben bemutatott 5. számú táblázat statisztikai adatai alapján.

¹³ Egyetértek az értekezésben is bemutatott bírósági közvetítői állásponttal, miszerint a közvetítői eljárás nem csak akkor sikeres, illetve eredményes, ha a felek között egyezség jön létre, álláspontom szerint sikernek könyvelhető el a felek közötti kommunikáció javulása is, azonban az ilyen módon zárult ügyek számszerűsített igazolására nincs lehetőség.

megállapodással zárult. Ebből következően megállapítható, hogy az igazságszolgáltatásban résztvevők – főként a terelésben közreműködő bíró, illetve a megállapodás létrehozása érdekében eljáró bírósági közvetítő – hatékonyan alkalmazzák az egyezség létrehozását elősegítő eszközöket.

A perelterelés vonatkozásában kiemelendő továbbá a Nyíregyházi-, és a Miskolci Törvényszék, ahol a megindult közvetítői eljárások számarányait tekintve az igazságszolgáltatásban résztvevők különösen nagy hangsúlyt fektetnek az ügyek delegálására.¹⁴

A negyedik hipotézis vizsgálatának eredményei

A negyedik hipotézis szerint a peres eljárásba beillesztett bírósági közvetítés jogintézménye hatékony eszköz a felek közötti családjogi jogviták egyezséggel történő feloldására. Ezáltal a családjogi perek esetében a felek részéről egyre nagyobb igény van az alternatív vitarendezési módok, különösen a közvetítői eljárás bírósági szervezeten belül történő alkalmazására.

Mindenekelőtt fontos hangsúlyozni, hogy a hagyományos értelemben vett polgári perekhez képest a családjogi perek esetében a Ptk. speciális alapelveket, valamint előírásokat támaszt a jogalkalmazók számára, így különösen a *házasság és család védelmének elvét*, a *házastársak egyenjogúságának elvét*, a *gyermek mindenekfelett álló érdekének érvényesülését*, míg a peres felekkel szemben a szülői felügyelet gyakorlása körében elvárásként rögzíti a gyerek érdekében történő az *együttműködési kötelezettséget*. Egy, a szülők közötti – kiskorú gyermeket érintő – jogvita során ezek az elvek főként a jogvita egyezséggel történő lezárása esetén tudnak a leginkább érvényesülni. A gyermekeket érintő perek rövid áttanulmányozása alapján megállapítható, hogy a jogalkotó elsődleges célként a felek közötti megállapodás előmozdítását helyezi előtérbe.

A bírósági közvetítői eljárás elsődleges célja a felek közötti egyezség létrehozásának elősegítése, a felek és a gyermekek tényleges szükségleteinek, érdekeinek feltárásával. Az

¹⁴ A Nyíregyházi Törvényszéken az elmúlt tíz év során 633 db, míg a Miskolci Törvényszéken 562 db közvetítői eljárás indult.

eljárás sajátossága a peres eljárással szemben, hogy a jogi érvek és bizonyítékok bemutatása, valamint értékelése helyett (a családjogi jogvitákban tipikusan fennálló) személyes és kapcsolati természetű konfliktusok kezelésére irányul. E szemlélet biztosítja, hogy a közvetítés alkalmas legyen a felek közötti tartós jogviták békés rendezésére. A közvetítői eljárás során a gyermek mindenképp felett álló érdekének érvényesítése kiemelt jelentőséggel bír: a közvetítő feladata, hogy a szülők mellett – akár közvetlenül a gyermek bevonásával – a gyermek szempontjait is érvényesítse, különös tekintettel a gyermek szükségleteinek és személyes (meghallgatása esetén) véleményének figyelembevételére.

A családjogi perekben – azok komplexitásából fakadóan – egyre nagyobb jelentősége van a közvetítői eljárásnak, mely az érdekek és szükségletek feltárása mellett közelíti meg a felek között vitássá vált kérdést. Emellett a családjogi jogviták – különösen a kiskorú gyermek érintettsége – esetén kifejezetten fontos a felek közötti későbbi együttműködés, melynek alapja a kölcsönös kompromisszumon alapuló megegyezés.

A kutatás során megállapítást nyert, hogy a közvetítői eljárás hazai jogrendszerbe, valamint igazságszolgáltatásba történő beillesztése megtörtént. A jogalkotó törvényi és egyéb jogszabályi rendelkezések útján megteremtette a bírósági szervezeten belüli közvetítői eljárás alkalmazásához szükséges alapvető feltételeket. A hipotézis igazolása céljából lefolytatott bírósági, empirikus kutatás eredményei, valamint az összegyűjtött szakirodalmi álláspontok, bírósági „utánkövetések” tapasztalatai alapján megállapítást nyert, hogy a bírósági közvetítői eljárás alkalmas lehet a felek közötti konfliktus feloldására. Azonban fontos leszögezni, hogy az eljárás nem „csodaszer”, annak sikerességéhez a felek aktív közreműködésére és belátására is szükség van.

Az egyezségi kísérlet gyakorlati tapasztalatainak vizsgálatára irányuló empirikus kutatás eredményei megerősítették azt a felvetést, mely szerint a felek részéről a családjogi jogviták rendezése kapcsán egyre nagyobb igény mutatkozik az alternatív vitarendezési módszerek alkalmazására. A megvizsgált családjogi ügyek 70%-a esetében a felek között előzményi per volt folyamatban, melyek 90%-át a felek egyezségkötéssel zártak le, és az egyezségi kísérlet iránti eljárást is annak reményében kezdeményezték a bíróság előtt, hogy a vitássá vált kérdést ismét megegyezéssel zárják.

A bírósági kutatás keretében végzett kérdőíves vizsgálat kiemelt megállapításai közé tartozott a bírók és bírósági közvetítők által megerősített azon felvetés, mely szerint a bírósági közvetítői eljárás nem csak akkor minősül „sikeresnek,” ha a felek között megállapodás jön létre. Az eljárásnak számos pozitív hozadéka lehet, például a felek közötti (megszakadt) kommunikáció ismételt kiépítése, a saját álláspontjaik (jogi keretek nélküli) megosztása, valamint egymás álláspontjainak megértése/meghallása, melyek hozzájárulnak ahhoz, hogy a felek egymáshoz való hozzáállása megváltozzon, ezáltal a megállapodás hiányában a perbe visszatérő felek a közvetítői eljárás hatására perbeli egyezséget köthetnek egymással.

Különösen beszédes a kérdőíves kutatás keretében ismertetett egyik pozitív visszajelzés, mely arról számolt be, hogy a bírósági közvetítői eljárásra egy új eljárás keretében ismételten visszaérkező szülőpár egyik tagja úgy nyilatkozott: *„azért indított ismét peres eljárást és kezdeményezte a közvetítést, hogy az eljárás keretében – ismét – meg tudják beszélni az újabban kialakult nézeteltérést a gyermekkel történő kapcsolattartás lebonyolításával kapcsolatban.”* Álláspontom szerint ez egy őszinte visszaigazolása annak, hogy a közvetítői eljárás alkalmas lehet a felek közötti konfliktus feloldására, valamint a családjogi jogviták esetében igény van az alternatív vitarendezési lehetőségek alkalmazására.

A négy törvényszék vonatkozásában lefolytatott bírósági kutatás statisztikai eredményei alapján igazolódni látszott az Európai Unió által készített hatástanulmányokban is megfogalmazott, illetve a hazai szakirodalmi álláspontok szerint is kiemelt kritikai észrevétel, mely szerint *a bírósági közvetítői eljárást számos pozitívuma, illetve hatékonysága ellenére továbbra is alacsony számban veszik igénybe.*

A bírósági közvetítői eljárás igénybevételének növelésére vonatkozó javaslatok a dolgozat *„De lege ferenda”* fejezetében ismerteti részletesebben.

Az ötödik hipotézis vizsgálatának eredményei

Az utolsó, ötödik hipotézis szerint a bírósági közvetítés – sajátos tulajdonságai, valamint az eljárás eredményeként létrejövő felek közötti megállapodás alapján – alkalmas lehet a peres eljárás alternatívájaként működni.

A Mediációs irányelv egyik alapvető célkitűzése az igazságszolgáltatáshoz való hatékony hozzáférés biztosítása,¹⁵ amelynek érdekében előmozdítja a bíróságon kívüli és a bíróságokon belüli alternatív vitarendezési eljárások alkalmazását. Az irányelv ugyanakkor hangsúlyozza, hogy a közvetítői eljárás nem korlátozhatja és nem sértheti a feleknek az igazságszolgáltatás igénybevételéhez fűződő alapvető jogát.¹⁶ A jogintézmény célja tehát olyan kiegyensúlyozott kapcsolat megteremtése a közvetítés és a bírósági eljárás között, amely egyszerre garantálja a bírósághoz fordulás jogának érintetlenségét, és elősegíti a közvetítői eljárás mint alternatív eszköz szélesebb körű igénybevételét.

A bírósági közvetítői eljárás sajátossága, hogy kizárólag folyamatban lévő bírósági eljárás – peres vagy nemperes alapügy – keretében vehető igénybe, tehát a közvetítés a bírósági eljárásba „csatornázott” további eljárásnak tekinthető. Sikeres közvetítés esetén a felek által megkötött megállapodás önmagában még nem alkalmas joghatások kiváltására, mivel pusztán kötelmi jelleggel bír; annak végrehajthatóságát a bíróság jóváhagyása biztosítja, amely a megállapodást az alapügyben hozott egyezséggé emeli.

Ebből következően a bírósági közvetítés funkcionális jelentősége kettős: egyrészt sajátos eszközei és módszerei segítségével a felek közötti egyezés előmozdítását támogatja, másrészt az alapügybe történő visszatérés lehetőségével a bírósági kontroll révén garantálja a megállapodás joghatásainak érvényesülését. Amennyiben a bírósági közvetítői eljárás a jövőben kötelező per előtti szakaszként kerülne bevezetésre, úgy elméletileg lehetőséget nyújtana a peres eljárás kiváltására, azonban a megállapodás végrehajthatósága ebben az esetben is a bíróság jóváhagyásához kötött maradna, ebből kifolyólag a közvetítés akkor sem lenne alkalmas a peres eljárás alternatívájaként működni.

Kiemelendő továbbá, hogy a közvetítés keretében létrejött megállapodás tartalmi keretei sokkal szélesebbnek bizonyulnak a peres eljárás keretében kötött egyezséghez képest. Míg a közvetítői eljárás során létrejött megállapodás tartalma a felek akaratán és önkéntes elhatározásán, valamint – a közvetítő által is képviselt – érintett gyermek mindenekfelett álló érdekeinek érvényesülésén múlik, a perbeli egyezés jóváhagyásának további feltételei közé tartozik a jogszabályi előírásoknak történő megfelelés követelménye. Amennyiben a bíróság

¹⁵ MIR. Preambulum (2), (3), (5) bekezdései.

¹⁶ MIR Preambulum (14) bekezdés.

úgy ítéli meg, hogy a felek között létrejött megállapodás csupán részben vagy egyáltalán nem felel meg a jogszabályi előírásoknak, abban az esetben a megállapodás bizonyos részeit nem hagyja jóvá – különösen, ha azok végrehajthatatlanok, határozott időre szólnak, vagy a gyermek érdekével ellentétesek – vagy az egyezség jóváhagyását teljes egészében megtagadja, egyúttal a peres vagy nemperes eljárást folytatja.

Egyetértve GYENGÉNÉ NAGY Márta megállapításával, *a közvetítői eljárás nem csupán a felek közötti konszenzus előmozdítását szolgálja, hanem egyúttal hozzájárul az igazságszolgáltatás minőségének javításához* is. A közvetítői eljárás, így a bírósági közvetítés a hagyományos peres eljáráshoz képest más, hatékony eszközöket kínál, elősegítve a konstruktív párbeszédet és a kölcsönösen elfogadható megoldások kialakítását. Ezáltal a felek szélesebb körű, rugalmasabb konfliktuskezelési lehetőségek közül választhatnak, ami nemcsak az eljárás hatékonyságát növeli, hanem hosszú távon erősíti az igazságszolgáltatás iránti társadalmi bizalmat is.¹⁷

Összességében megállapítható, hogy a bírósági közvetítői eljárás nem tekinthető a per alternatívájának, sokkal *inkább az igazságszolgáltatás – peres vagy nemperes eljárás keretében történő egyezség létrehozásának előmozdításához szükséges – kiegészítését szolgálja*, mely eredményessége esetén az alapügybe visszatérő felek a megkötött megállapodás bíróság által történő jóváhagyását kérhetik. A bírósági kontroll garanciális jelentőséggel bír, hiszen biztosítja, hogy csak a jogszabályokkal és a gyermek mindenekfelett álló érdekével összhangban lévő egyezség válhasson végrehajthatóvá.

¹⁷ GYENGÉNÉ NAGY Márta – KÖRÖS András, i.m. 162.

7. Az egyezségkötés előmozdítására vonatkozó „*De lege ferenda*” javaslatok

Az értekezés során feltárt kritikai jellegű megállapításokhoz kapcsolódóan építő jellegű, *de lege ferenda* javaslatok kerültek kidolgozásra. A javaslatok rendszerezése két meghatározó pillér mentén történt: az igazságszolgáltatás megreformálását célzó főként jogalkotási javaslatok, valamint az igazságszolgáltatásban résztvevők szerepének és felelősségének erősítését szolgáló javaslatok megfogalmazására került sor.

7.1. Az igazságszolgáltatás működésének megreformálása

Soron kívüliség bevezetése családjogi perek esetében

Indokoltnak mutatkozik a családjogi jogviták – különösen a házasság felontása, szülői felügyeleti jog gyakorlására, kapcsolattartásra és a gyermektartásdíjra vonatkozó ügyek – soron kívüli elbírálása. Ennek célja, hogy a jogvita mielőbbi rendezése minimalizálja a gyermek fejlődését és jólétét veszélyeztető tényezőket, valamint előmozdítsa a felek közötti tartós és lehetőség szerint konszenzuális megállapodás létrejöttét. A soronkívüliség deklarálása egyben hozzájárulna az eljárások észszerű időn belüli lefolytatásához, amely a tisztességes eljáráshoz való jog egyik garanciális eleme.

A gyermek érdekének kiemelt hangsúlyozása

Álláspontom szerint a peres eljárás keretében szükségesnek tűnik a gyermek mindenek felett álló érdekének erőteljesebb jogintézményi szintre történő emelése. A bírók számára kötelező érvényű jogalkalmazási szempontként kellene rögzíteni, a gyermek érdekének érvényesülését, különösen a gyermek peres eljárás keretében történő meghallgatása, valamint a felek közötti egyezség létrehozásának előmozdítása kapcsán. Hasonlóképpen, a jogi képviselők – már meglévő – feladatának pontosítására volna szükség, kiemelve a *gyermek érdekeinek figyelembe vételét*. A jogszabály módosítási javaslat összhangban áll a Ptk.-ban, valamint az ENSZ Gyermekjogi Egyezményben megfogalmazott alapelvekkel.

Mindezek alapján a Pp. 429. §¹⁸ következőképpen történő kiegészítése javasolt:

¹⁸ A jelenlegi szabályozás szerint a Pp. 429. § így rendelkezik: „*Személyi állapotot érintő peren – e rész alkalmazásában – a gondnoksági pereket, a házassági pereket, a származási pereket, a szülői felügyelettel kapcsolatos és kapcsolattartási pereket, valamint az örökbefogadás felbontásával kapcsolatos pert kell érteni.*”

429. § (2) bekezdés: „*A bíróság – a kiskorú gyermek érintettsége esetén - soron kívül jár el a házassági perben, a származási perben, a szülői felügyelettel kapcsolatos és kapcsolattartási perben.*”

429. § (3) bekezdés: „*A bíróság a perben a kiskorú gyermek legfőbb érdekeinek figyelembevételével köteles eljárni a gyermek meghallgatása, valamint a felek közötti egyezség létrehozásának előmozdítása kapcsán.*”

A gyermek meghallgatására vonatkozó javaslatok

A gyermek meghallgatása a peres eljárás során *nem csupán a véleménynyilvánításhoz való jogának* érvényesülését biztosítja, hanem *lehetőséget teremt a gyermek személyiségének, életkörülményeinek és érzelmi kötődéseinek mélyreható megismerésére is.*

A megfogalmazott javaslat szerint a *gyermek meghallgatásának körülményeit* szükséges magasabb szintre emelni annak érdekében, hogy a bíróság a gyermek nyilatkozatát érdekei minél szélesebb körű érvényesítése szempontjából felhasználja elsődlegesen a szülők közötti egyezség előmozdítása, másodlagosan a jogvitát lezáró érdemi döntés meghozatala során. Ennek megfelelően indokolt a gyermek közvetlen meghallgatásának biztosítása a szülők jelenléte nélkül. A javasolt eljárási modell szerint a meghallgatáson a bíróság részéről maga az eljáró bíró venne részt, kiegészülve egy kifejezetten gyermekekre specializálódott igazságügyi pszichológus szakértő jelenlétével.

A *bíró személyes jelenléte* garanciális jelentőséggel bír, mivel ezáltal a bíróság közvetlen benyomást szerezhet a gyermek személyiségéről, kommunikációjáról és az elhangzott nyilatkozat körülményeiről. Az *igazságügyi pszichológus szakértő bevonása* pedig szakmai szempontból elengedhetetlen, tekintettel arra, hogy a szakértő feladata a gyermek pszichés állapotának, személyiségfejlődésének, a szülő-gyermek kapcsolat minőségének, a családi környezet és dinamika sajátosságainak, valamint a gyermek valódi véleményének és igényeinek feltárása, továbbá az ezekből történő megfelelő releváns következtetések levonása. Ez a bíróság és szakértő általi *kettős részvételi modell* biztosítaná, hogy a gyermek meghallgatása valóban a gyermek mindenképp felett álló érdekét szolgálja.

Javaslat a vagyoni elégtétel jogintézményét szabályozó Pevtv. – bírósági közvetítői eljárás lefolytatása esetére vonatkozó – módosítására

A hazai szabályozás, valamint a lefolytatott empirikus kutatás eredményei alapján kritikai észrevételként fogalmazódott meg, hogy a bírók esetében a bírósági közvetítői eljárás ajánlása, valamint elrendelése kapcsán bizonyos szintű visszafogottság tapasztalható. A szakmai beszámolók alapján a vagyoni elégtétel jogintézményének bevezetését követően a bírók sokkal megfontoltabban alkalmazzák a kötelező közvetítői eljárás elrendelését, illetve annak igénybevételét kevésbé javasolják a felek számára. Ennek háttérében a közvetítői eljárás miatti perelhúzóds, mint veszélyforrás áll, mely ellentétes a per észszerű időn belül történő lezárásának követelményével.

Mindezek alapján a jelenlegi a polgári peres eljárás elhúzódsával kapcsolatos vagyoni elégtétel érvényesüléséről szóló törvény (Pevtv.) 2. § (2) bekezdésének „Az elsőfokú eljárás kezdőnapja a bírósági eljárás időtartamába nem számít bele.” következőképpen történő módosítása javasolt:

„Az elsőfokú eljárás kezdőnapja, valamint a felek által igénybe vett bírósági közvetítői eljárás időtartama a bírósági eljárás időtartamába nem számít bele.”

Ezzel a jogszabály módosítással tehát kiküszöbölhetővé válna a bírók által felvetett aggály.

Pert megelőző kötelező közvetítői eljáráson való megjelenés bevezetése

A felek közötti egyezés létrehozásának előmozdítása, valamint a bírósági közvetítői eljárás igénybevételének ösztönzése érdekében – a kiskorú gyermeket érintő családjogi perek esetében – indokolt az Olaszország által is alkalmazott *pert megelőző kötelező közvetítői tájékoztató ülés* jogintézményének bevezetése.

A javaslat szerint a felperes által benyújtott keresetlevélben – annak perfelvételre alkalmas voltának megállapítását követően – az abban foglaltak alapján egy előre meghatározott szempontrendszeren keresztül kell az ügyet kiértékelni abból a szempontból, hogy az

alkalmas lehet-e a közvetítői eljárásra. Amennyiben a kérdőív alapján az ügy alkalmasnak bizonyul, a bíró *kettős idézést bocsát ki* a felek számára az egyik idézés egy bírósági közvetítői tájékoztató ülésen történő megjelenésre vonatkozik, melyhez a bíróság előre összeállított tájékoztató füzetet küld a feleknek, a másik idézés pedig az első perfelvételi tárgyalás időpontjára vonatkozik, mely időpontot a közvetítői ülést követő legalább 15 napot követően kell kitűzni.¹⁹ Amennyiben a felek egybehangzóan úgy nyilatkoznak, hogy részt kívánnak venni a bírósági közvetítői eljárásán, úgy a közvetítő előtt írásban is nyilatkoznak a per szünetelése iránti kérelmükről.

A de lege ferenda javaslat értelmében a bíróság kötelező közvetítői eljárás elrendelésére vonatkozó mérlegelési jogosultsága a peres eljárás kezdeti szakaszába integrálna. Ennek keretében az eljáró bírónak vizsgálnia kellene, hogy az adott ügy alkalmas-e a bírósági közvetítés igénybevételére. E vizsgálat azonban nem kizárólag a bíró szubjektív mérlegelésén alapulna, hanem előre meghatározott, objektív szempontok figyelembevételével történne, amelyek egyfelől ugyan korlátozzák a bíró mérlegelési szabadságát, másfelől viszont biztos támpontot nyújtanak a perelterelés, illetve az egyezségkötés előmozdítása szempontjából.

Kiemelendő, hogy a kötelező tájékoztató ülésen történő részvétel nem sérti a felek – Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből fakadó – bírósághoz fordulásának alapvető jogát. A tájékoztató ülésen történő részvétel ugyanis nem jelenti a közvetítői eljárásán történő kötelező részvételt, kizárólag a közvetítői eljárás igénybevételének lehetőségéről nyújt részletes tájékoztatást. A tájékoztató ülést követően a felek önrendelkezési joga ugyancsak teljeskörűen érvényesül, hiszen mindenfajta szankció és negatív következmény nélkül nyilatkozhatnak arról, ha nem kívánják igénybe venni a közvetítői eljárást.

Ezáltal a javaslat a közvetítés és az igazságszolgáltatás közti kiegyensúlyozott kapcsolat biztosítása útján ötvözi a felek önkéntességének és önrendelkezésének tiszteletben tartását a bíróság azon kötelezettségével, hogy előmozdítsa a felek közötti konszenzus létrehozását különösen a családjogi jogviták körében, ahol a gyermek legfőbb érdekének védelme elsődleges szempontként jelenik meg.

¹⁹ A 15 napos időköz célja, hogy amennyiben a felek a tájékoztató ülést követően még nem döntöttek a közvetítői eljárás igénybevételével kapcsolatban, úgy legkésőbb 15 napon belül nyilatkozzanak arra vonatkozóan, hogy kérik-e a közvetítői eljárás folytatását.

Az egyezségi kísérlet jogintézmények előtérbe helyezése

A jövőben indokolt volna az *egyezségi kísérlet igénybevétele*nek alakulása szempontjából történő vizsgálat. Ezáltal bevezetésre kerülne egy kötelező – minden járásbírószágon és törvényszéken működő - nyilvántartás. Az eljárás igénybevétele alakulásáról az Országos Bírószági Hivatal Elnökének éves beszámolóiból tájékozódhatnának a jogalkotók, illetve jogalkalmazók.

Továbbá szükséges az eljárás ismertségének erősítése mind az állampolgárok, mind pedig a jogi képviselők körében. Ennek eszközei lehetnek egyrészt a felek közvetlen tájékoztatása – például a bírósági ügyfélszolgálatok keretében –, másrészt a közvetett tájékoztatási formák (interneten elhelyezett tájékoztatások, rövid informatív tájékoztató videók, valamint plakátok és szórólapok kihelyezése útján), amelyek felhívják az állampolgárok figyelmét az eljárás számos pozitívumaira. Az ügyvédek tekintetében indokolt a törvényszékek és az ügyvédi kamarák közötti együttműködési megállapodások keretében célzott szakmai továbbképzések szervezése, amely elősegíti a jogintézmény szélesebb körben történő megismerését, illetve a jövőben történő hatékony alkalmazását.

7.2. Az igazságszolgáltatásban résztvevők szerepének erősítése

A következőkben az értekezés azon „*de lege ferenda*” javaslatait mutatja be, melyek célja az ügyvédek, a bírók és a bírósági közvetítők egyezségkötést elősegítő szerepének erősítése. A javaslatok elsősorban a jogalkalmazók számára kialakított előírásokat tartalmazzák, azonban egyes esetekben jogalkotási javaslatok is megfogalmazásra kerültek.

Az ügyvéd szerepével kapcsolatos de lege ferenda javaslatok

Az ügyvédi tevékenység során érvényesülő gyermek érdekének elsődlegessége

Az Üttv. 1. §-nak kiegészítése javasolt oly módon, hogy az ügyvéd az ügyfél érdekeinek képviselete során a kiskorú gyermek érintettsége esetén kifejezetten *köteles figyelembe venni a gyermek érdekét is*. Mindezek alapján az Üttv. 1. §-ban foglaltak,²⁰ következőképpen

²⁰ A jelenleg hatályos Üttv. 1. § szerint: „Az ügyvédi hivatás – jogi szakértelemmel, törvényes eszközökkel és módon, a közhatalmi szervektől függetlenül – az ügyfél jogai és jogos érdekei érvényesítésének, kötelezettségei teljesítésének elősegítésére, az ellenérdekű felek közötti jogvita – lehetőség szerinti – megegyezéssel történő

történő kiegészítése javasolt: „Az ügyvéd hivatásának gyakorlása során – kiskorú érintettsége esetén – a gyermek érdekeinek figyelembevételével köteles eljárni.”

A jogszabály módosítás elősegítené a kiskorú gyermek érdekeinek – jogalkalmazói szempontból történő magasabb szintű érvényesülését. A jelenlegi szabályozás szerint az ügyvéd feladata a megbízója jogait és jogos érdekeit képviselni, azonban kiskorú gyermek érintettsége esetén az ügyfél jogainak és jogos érdekének biztosítását meg kell előznie a gyermek érdekei figyelembevételének.

Kötelező peres eljárást megelőző egyeztetés az ellenérdekű féllel

A korábbi szabályozás szerinti *jogi személyek per előtti egyeztetésének* mintájára kidolgozott javaslat szerint a családjogi – kiskorú érintettségével összefüggő – ügyek esetében az ügyvéd a peres eljárás megindítása előtt köteles megkísérelni az ellenérdekű féllel történő peren kívüli egyeztetést. Az egyeztetés igazolása céljából a keresetlevél mellékleteként szükséges csatolni a felek közötti előzetes írásbeli levelezést vagy személyes egyeztetés során felvett jegyzőkönyvet kell készíteni.

A kötelező peren kívüli egyeztetés megkísérlése alól mentesül az ügyvéd, amennyiben igazolja, hogy az ellenérdekű fél ismeretlen lakóhelye vagy tartózkodási helye miatt elérhetetlen, vagy más további körülmény (felek között súlyosan megromlott kapcsolat, családon belüli bántalmazás, rendőrségi eljárással kapcsolatos előzmények) miatt az egyeztetéstől nem várható eredmény.

A szabályozás bevezetésének célja, hogy az ellenérdekű fél először ne a bíróság által továbbított keresetlevél útján szembesüljön a jogvita tényéről. A javaslat biztosítja a szülők közötti per előtti egyeztetés lehetőségét, mely a békés vitarendezést erősíti.

Kötelező pert megelőző tájékoztatás a közvetítői eljárás igénybevételéről

Kiskorú érintettségével összefüggő családjogi ügyek esetében az ügyvéd köteles az ügyfelet előzetesen, írásban tájékoztatni az igénybe vehető alternatív vitarendezési

lezárására irányuló tevékenység, amely tevékenység magában foglalja az igazságszolgáltatásban való közreműködést.”

lehetőségekről, így különösen a közvetítői eljárás lehetőségéről. A tájékoztatás megtörténtének igazolása céljából az ügyvéd köteles a keresetlevél mellékleteként csatolni az ügyfél részére összeállított írásos tájékoztatót, melyet az ügyfél aláírásával ellát, igazolva azt, hogy a tájékoztatás megtörtént, és az elhangzottakat az ügyfél megértette, illetve tudomásul vette. A tájékoztatás célja, hogy az ügyfél megfelelő módon tájékozódjon a jogvita rendezésének további peren kívüli lehetőségeiről, és ezen információk tudatában döntsön a jogvita rendezésének módjáról.

Szakmai továbbképzéseken történő részvétel és együttműködés

A magas színvonalú szakmai felkészültség garantálása érdekében javasolt egyrészt az ügyvédi kamarák alternatív vitarendezést támogató intézkedéseinek szorgalmazása, másrészt az ügyvédek az ügyvédi kamarák által biztosított – kreditrendszeren alapuló – továbbképzéseken történő részvétele, valamint szakmai konferenciákon történő részvétele. Az ügyvédi kamaráknak kiemelt szerepük van az illetékességi területükön található bíróságokkal történő együttműködési megállapodások megkötése szempontjából, mely megállapodások tárgya lehetne egy szakmai fórum keretében megszervezett, kiskorú gyermekek érdekében alkalmazható egyezségkötést előmozdító intézkedések és tapasztalatok megvitatása.

A bíró szerepével kapcsolatos de lege ferenda javaslatok

Családjogi ügyek közvetítői eljárásra való alkalmasságának megállapítása

Indokolt volna a bíróságon belül, a bíró feladatának kiterjesztése a megindult családjogi ügyek – közvetítői eljárásra való alkalmasságának – előzetes elbírálása és szűrése során. A javaslat értelmében a bíró nem csupán formai és tartalmi szempontból vizsgálja a beérkezett keresetleveleket, hanem aktív szerepet játszik abban, hogy mérlegelje: az adott ügy alkalmas-e a közvetítői eljárás igénybevételére, illetve a felek ilyen irányú utalására. A szűrés folyamatában a bíró munkáját – a bíróság szervezeti keretei között – igazságügyi alkalmazott, bírósági fogalmazó vagy titkár támogathatja, ezzel biztosítva a feladatok hatékony megosztását és a bírói munka észszerű eloszlását.

Szakmai továbbképzéseken történő részvétel és együttműködés

A családjogi ügyszakban eljáró bírók esetében különösen indokolt a folyamatos szakmai továbbképzés és az azzal kapcsolatos konferenciákon való részvétel kötelezővé tétele. Rendkívül fontos, hogy a bírók megfelelő ismereteket szerezzenek a kiskorú gyermek peres eljárás keretében történő jogainak és érdekeinek érvényesülése, a gyermek meghallgatásának módszertana vonatkozásában. Külön figyelmet érdemel továbbá a korábban megfogalmazott gyermek speciális meghallgatására vonatkozó „*de lege ferenda*” javaslat mely kapcsán igen fontos a bíró és az igazságügyi pszichológus szakértő közötti együttműködés erősítése. A kiskorú gyermek meghallgatása során a pszichológus szakértő szaktudásának bevonása elengedhetetlen annak érdekében, hogy a gyermek érdekei megfelelően érvényesüljenek, a meghallgatás pedig a gyermek életkorának, fejlettségi szintjének és pszichés állapotának leginkább megfelelő módon történjen. A bíró és az igazságügyi szakértő közötti kooperáció egyúttal garanciát teremt a gyermekbarát igazságszolgáltatás követelményeinek érvényesülésére.

A bírósági közvetítők szerepével kapcsolatos de lege ferenda javaslatok

A bírósági közvetítői intézmény hatékonyságának növelése, valamint a közvetítői eljárások minőségének és társadalmi elfogadottságának javítása érdekében az alábbi jogpolitikai javaslatok fogalmazhatók meg:

Esetmegbeszélések és tapasztalatcsere intézményesítése

Javasolt a törvényszékeken rendszeres – kéthavi vagy negyedéves – esetmegbeszélések megszervezése a bírósági közvetítők számára. E fórumok célja a tapasztalatok átadása, a jó gyakorlatok összegyűjtése és egymással történő megosztása, valamint a szakmai gyakorlatok egységesítése lenne, amely elősegíti a közvetítői eljárások minőségének magasabb színvonalú garantálását.

Szakmai továbbképzéseken és konferenciákon történő részvétel

A bírósági közvetítők számára évente kötelező jelleggel szükséges volna szakmai továbbképzéseket biztosítani, valamint olyan konferenciákat rendezni, amelyek a közvetítés aktuális kérdéseire, nemzetközi trendjeire és gyakorlati tapasztalataira fókuszálnak. A

szakmai programokon történő részvétel hozzájárul a közvetítők folyamatos szakmai fejlődéséhez.

Nyilvános közvetítői nyilvántartás és specializáció bevezetése

Indokolt volna a bírósági közvetítők nyilvános nyilvántartásának létrehozása, amely tartalmazza az egyes közvetítők szakterületi kompetenciáit (pl. családjogi, közigazgatási, gazdasági ügyek stb.). Figyelemmel arra, hogy a közvetítői eljárások eltérő ügycsoportokban különböző módszertant és szakértelmet igényelnek, a specializáció követelményének előírása szükséges a közvetítői eljárások szakmai színvonalának biztosításához.

A közvetítő személyének szabad megválasztása

Álláspontom szerint a közvetítő személye a közvetítői eljárás sikerességének egyik kulcstényezője. Éppen ezért javasolt a felek számára biztosítani a *közvetítő szabad megválasztásának lehetőségét*. A felek és a közvetítő közötti bizalmi viszony kialakítása nélkül ugyanis a közvetítői eljárás eredményessége csorbulhat. A felek és a közvetítő eltérő személyiségjegyei könnyen gátat képezhet az eljárás keretében történő hatékony együttműködés során. Fontos kiemelni, hogy a közvetítő személyének esetleges elutasítása nem jelenti a közvetítő szakmai tudásának, szakértelmének megkérdőjelezését.

Az online bírósági közvetítői eljárások intézményesítése

A felek eltérő lakó-, illetve tartózkodási helye (egyre gyakrabban előforduló eset a felek külföldi érintettsége) miatt kialakult esetleges nehézségek kiküszöbölése érdekében szükséges lehet az online közvetítői eljárás lehetőségének jogszabályi szintű biztosítása. Ez egyrészt elősegíti az eljárás rugalmasabb és hatékonyabb lefolytatását, másrészt országos szinten lehetőséget teremt arra, hogy a felek szélesebb körből választhassák ki a számukra megfelelő bírósági közvetítőt. Az online közvetítői eljárás intézményesítése ugyanakkor a bírósági szervezetrendszer átalakítását, egységes eljárásrend kialakítását és megfelelő technikai infrastruktúra biztosítását igényli, mely a korábbi pandémiás helyzetre tekintettel nem ismeretlen a bírósági szervezetrendszeren belül.²¹

²¹ A tézisek angol nyelvű fordítása során a DeepL szaknyelvi fordító és szakszótár adatbázisát használtam. <https://www.deepl.com/en/translator>

Nyilvántartási szám: DEENK/478/2025.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Béldi-Turányi Noémi Tímea
Doktori Iskola: Marton Géza Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10062864

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Folyóiratcikkek, tanulmányok (5)

- Béldi-Turányi, N. T.:** The Practical Application of Judicial Mediation in Hungarian Civil Proceedings.
Studia Universitatis Babes-Bolyai Iurisprudentia. "Accepted by Publisher", 1-19, 2025. ISSN: 1220-045X.
- Béldi-Turányi, N. T.:** Principles of European Family Law Regarding the Divorce by the Public Notary in Hungary.
Essays of Faculty of Law University of Pécs, 2023, 63-76, 2024. ISSN: 2061-8824.
DOI: <https://doi.org/10.15170/studia.2024.01.05>
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: C
- Béldi-Turányi, N. T.:** A közös megegyezésen alapuló házasság felbontás lehetséges jövőképe.
Közjegyzők Közlönye, 2, 79-94, 2023. ISSN: 1416-7883.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: B
- Béldi-Turányi, N. T.:** Az igazságszolgáltatás a mediáció érvényre juttatása érdekében - elégséges eszközök?
Jura, 28 (2), 67-75, 2022. ISSN: 1218-0793.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: A
- Béldi-Turányi, N. T.:** "Egyezés vagy pereskedés": Gondolatok a kötelező mediáció tárgykörében.
Közjavak, 6 (1-2), 130-137, 2020. EISSN: 2498-7190.
MTA Állam- és Jogtudományi Bizottság: D

Konferenciaközlemények (1)

6. Béldi-Turányi, N. T.: Possible vision of divorce by mutual consent in Hungary.

In: A 10 éves Praetor Szakkollégium jubileumi kötete : A jog tudománya, a mindennapok joga: Konferenciakötet. Szerk.: Siska Katalin, Talabos Dávidné Lukács Nikolett, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 21-36, 2024. ISBN: 9789634905523

MTA Állam- és Jogtudományi Bizottsága irányelvei szerint:

„A” kategóriás folyóiratban megjelent publikációk: **1**, melyek közül az értekezés alapjául szolgál: **1**

„B” kategóriás folyóiratban megjelent publikációk: **1**, melyek közül az értekezés alapjául szolgál: **1**

„C” kategóriás folyóiratban megjelent publikációk: **1**, melyek közül az értekezés alapjául szolgál: **1**

„D” kategóriás folyóiratban megjelent publikációk: **1**, melyek közül az értekezés alapjául szolgál: **1**

A DEENK a Jelölt által a Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2025.08.19.

Doctoral (PhD) Dissertation Thesis

**THE ROLE OF THE JUDICIARY IN ENSURING
ACCOUNTABILITY AND ENFORCEMENT OF
SETTLEMENTS AND MEDIATION**

Dr. Noémi Tímea Béldi-Turányi

Supervisor: Prof. Dr. László Pribula, university professor

UNIVERSITY OF DEBRECEN

Géza Marton Doctoral School of Law and Political Sciences

Debrecen

2025

1. Justification for the choice of topic

Conflicts are woven into our everyday lives, yet we do not regard them as a natural part of life, even though it is worth stating that humans are conflictual beings. The situation becomes even more complicated when someone enters into a relationship and starts a family with another person, because then personal interests, needs, and ideas collide with the interests, needs, and ideas of the other person, which either reinforce each other and intertwine, or clash in an attempt to destroy each other.²²

Human relationships therefore generate conflicts, but everyone deals with the resulting disputes differently, which leads to either attempts at reconciliation or further clashes with the same person. In fact, in practice, we increasingly encounter people who *seek conflict* and struggle,²³ and instead of peaceful conflict resolution, they turn to the courts with the cry, "*If it's a lawsuit, so be it!*"²⁴. Based on all this, it is no coincidence that the most common method of conflict resolution in our country is the enforcement of claims through litigation,²⁵ which is typically based on the fact that the parties involved are not aware of the options available to them for resolving the conflict, and often mistakenly believe that litigation is the only alternative for enforcing their rights and claims.

It is important to emphasize that conflicts leading to legal disputes, especially in family law, are not necessarily based on legal interests, but rather on deep personal conflicts, which the parties later try to recast as legal disputes in order to have their case heard by a court. However, the legal dispute between the parties is often not resolved by the conclusion of the case with a judgment; on the contrary, in connection with the subsequent enforcement of claims by the parties, it may even be necessary to initiate further court and other official proceedings, which may prolong the litigation and entail significant additional costs for the parties.

²² Zsuzsa LOVAS –Mária HERCZOG: *Mediation, or Painless Conflict Management*, Wolters Kluwer Publishing, Budapest, 2019, pp. 22–23.

²³ This is usually caused by internal tensions and frustrations that have not been addressed.

²⁴ János ARANY: *Fülemile* (The Nightingale) poem.

²⁵ Gabriella ANTALICZ: *The role of mediation in civil proceedings*, 2014. (Available at: https://birosag.hu/sites/default/files/a_mediacio_szerepe_a_polgari_eljarasban_0_0.pdf; Download date: 29 May 2023). 29.

In the majority of family law disputes involving minor children, the court is unable to reach a decision that is satisfactory to all parties, resulting in one winner, one loser, and a child who is left defenseless in the face of his or her parents' divorce.

In cases of deep-rooted parental conflict, it is increasingly common for the separated parent or the parent responsible for the upbringing and care of the child to be faced with the problem that "despite the court decision, the situation has become untenable." The separated parent usually complains that they are unable to maintain contact with their child at all or only with difficulty, and that the parent with custody has not fulfilled their legal obligation to provide information for months.²⁶ In contrast, the parent who is responsible for the upbringing and care of the child usually complains that the separated parent has not visited the child at all or only rarely since the court decision, or in the worst case, has not maintained any contact with the child, which is very distressing for the child. It is also common that, due to the "games" played between the parents during the contact visits, the child is no longer willing to participate in the visits or requires psychological assistance afterwards.

Based on all this, not to mention the disadvantages of lengthy and costly litigation due to the burden of proof, the parent's trust in the justice system is shaken, they feel helpless, and they seek every possible solution to resolve the situation as soon as possible. In family law disputes, although it may seem obvious, the most effective method of dispute resolution is *settlement*, which can truly resolve the conflict between the parties and promote long-term cooperation between the parents in the best interests of the child.

Even if the parties have become embroiled in litigation as a result of deep-rooted conflict and mutual grievances, it is still possible to settle the dispute amicably, as those involved in the administration of justice—legal representatives, judges, court mediators—can use the tools and methods at their disposal to try to steer the parties towards a settlement.

²⁶The provisions of Section 4:174 of Act V of 2013 on the Civil Code.

2. Definition and objectives of the research topic

This thesis examines the topic of settlement in civil litigation, with a particular focus on the role of legal representatives, judges and court mediators in promoting settlement and the use of the tools at their disposal. The thesis places particular emphasis on the examination of court mediation procedures integrated into the justice system (²⁷), which are a type of procedure that specifically aims to establish agreements between the parties and includes elements of alternative dispute resolution.

The thesis focuses on family law disputes involving children, in particular divorce, the exercise of parental custody, the establishment and modification of contact between children and separated parents, and the determination and modification of child support. In these cases, it is particularly important to ensure *the obligation of parents to cooperate for the balanced development of the child*,²⁸ which may be based on the settlement of the dispute between the parties by mutual agreement.

Based on practical experience, separating parents are in conflict, partly due to the processes leading to divorce and partly due to the emotional and other difficulties of divorce, which they cannot resolve without outside help. This conflictual situation makes it impossible for parents to cooperate with each other,²⁹ which is why the role of those involved in the administration of justice is particularly important in guiding the parties towards a settlement.

This paper aims to analyze the extremely complex family law and legal disputes between parents, as well as to explore the possibilities for settling these disputes through agreement from the perspective of law enforcement. The aim of this thesis is to demonstrate that law enforcers have a number of tools at their disposal to promote settlement, the conscious use of which can help to promote peaceful dispute resolution between the parties to the family law dispute (). In my opinion, as a legal practitioner, with due regard for the best interests of the child, everything must be done within the bounds of reason and in light of the relevant

²⁷ The legal institution of court mediation was incorporated into Act LV of 2002 on mediation on July 24, 2012, thereby laying the foundations for the integration of mediation into the court system.

²⁸ Section 4:173 of the Civil Code

²⁹ Katalin VÁCZI: *Mediation as the best tool for resolving relationship conflicts* In: Judit GLAVANITS (ed.): *Judge and Mediator – Selected Studies on Theoretical and Practical Issues of Mediation*, Universitas-Győr, Győr, 2020, 258.

circumstances to resolve the legal dispute between the parents and restore cooperation. Thanks to this, the task of the judiciary is to highlight that there are many other options available for resolving legal disputes besides going to court. This is why the role of those involved in the administration of justice is so important for the development of legal culture.

My further intention in writing this dissertation is to contribute to a change in social attitudes, and in particular to draw attention to the fact that litigation not only provides a means of resolving legal disputes, but also offers an opportunity to resolve conflicts, which can have a significant impact on the lives of families. Just think of a child (affected by the divorce of his or her parents) whose parents, despite their conflictual relationship, are able to reach a settlement in court or through court mediation regarding the dissolution of their marriage and ancillary issues relating to the child. Such a child grows up and socialized in a way that conflicts can be resolved peacefully and by mutual agreement rather than through lengthy litigation. The research therefore aims to contribute to the conscious development of the Hungarian culture of debate, emphasizing that cooperation, dialogue, and mutual respect can lead to outcomes that bring peace of mind to everyone.

3. Structure and organizational units of the dissertation

The doctoral dissertation consists of four main structural units and a summary of the research results, which are composed of interrelated content units. Based on the logical structure of the thesis, it starts with the roots of the conflict and, as a result of its escalation, reaches the justice system, in a narrower sense, to civil litigation, which is thoroughly reviewed, followed by an analysis of the legal institution of court mediation embedded in civil litigation. Finally, after laying the theoretical foundations, we turn to a broad examination of the role of those involved in the administration of justice in promoting settlement.

The first chapter of the doctoral dissertation, entitled "*The role of the administration of justice in civil litigation*," begins with a definition of the concept of conflict, its origins and types, and an examination of the deepening of conflict. Knowledge and identification of these factors can help law enforcers use the right tools to promote consensus between the parties. In the second part of the chapter, within the framework of exploring the foundations of justice,

the principles underlying the justice system and the role of justice from a legal history perspective are analyzed.

In the second chapter of the doctoral dissertation, entitled "*Settlement in civil proceedings*," after clarifying the concept of settlement in litigation, the author examines the objective of "establishing procedural rules promoting litigation avoidance and settlement between the parties" as set out in the new civil procedure code, and the main principles set out in the chapter on fundamental principles of Act CXXX of 2016 on civil procedure (hereinafter: Pp.). By establishing procedural rules and guarantees, the legislator sought to provide the judge in the proceedings with tools to facilitate settlement. In reviewing the provisions of the Pp., the dissertation seeks to highlight the possibilities that arise in the various stages of civil proceedings and the tools available to judges for reaching a settlement in litigation.

The third chapter of the doctoral dissertation, entitled "*The relationship between the administration of justice and mediation*," provides a comprehensive analysis of the European Union Directive 2008/52/EC on certain aspects of mediation in civil and commercial matters (³⁰, hereinafter: MIR), its incorporation into the domestic legal system and civil proceedings, and the relationship between mediation and civil proceedings. The chapter discusses in detail the development of court mediation and the practical experience gained in the more than 10 years since its introduction. In order to gain a broader understanding of the relationship between civil litigation and court mediation, identify any weaknesses, and improve the quality of court mediation, empirical research was conducted and the results were presented in the doctoral dissertation entitled "The role of participants in the administration of justice in the context of court mediation" ().

The fourth chapter of the doctoral thesis, entitled "*The role of participants in the administration of justice in the conclusion of settlements*," examines the roles of legal representatives in litigation, judges, and court mediators involved in mediation proceedings are examined separately, which, following a theoretical foundation, are further substantiated by practical experiences revealed through empirical research.

³⁰ The MIR was promulgated on May 21, 2008, and entered into force on June 13, 2008. According to the provision, Member States had to implement the provisions of the Directive into their national legal systems by 20 May 2011 at the latest.

In the chapter entitled "*Conclusions*" summarizes the results of the dogmatic and empirical research conducted to verify the hypotheses formulated in the introductory part of the thesis and the conclusions drawn from them, on the basis of which the de lege ferenda proposals mentioned in the objectives of the thesis are also formulated.

4. Research hypotheses

In the course of the research carried out for the doctoral dissertation, five hypotheses were formulated, which are essentially interrelated, and the main objective of the research was to verify them. One of the objectives of the dissertation was to examine the means by which the administration of justice can facilitate the establishment of an agreement between the parties. In my opinion, the judge plays an extremely important role in litigation, as he or she may be able to use the appropriate tools and methods to steer the parties away from lengthy litigation and towards a settlement. My hypotheses in relation to this proposition are as follows:

- *My first and fundamental hypothesis* is that *the role of the judiciary has changed*, and that its primary task has become to expand the range of alternative dispute resolution options available alongside the judicial route and to make the parties aware of these options. In light of the above, the primary task of the administration of justice is *to facilitate settlement between the parties*; if this effort is unsuccessful, the secondary task of the administration of justice is to apply the ultimate means of enforcing claims: *rendering a substantive decision or judgment* that concludes the legal dispute.
- Closely related to this is *my second hypothesis*, according to which *the transformation of the role of the administration of justice has also transformed the role of those involved in the administration of justice*, in particular the legal representatives of the parties to the proceedings and the judges acting in the proceedings. The legislator has provided those involved in the administration of justice with a number of tools and methods to facilitate the conclusion of settlements through substantive and procedural rules.

- According to my third hypothesis, the parties to litigation can be guided towards the peaceful settlement of legal disputes and the resolution of conflicts with the help of the tools and methods used by those involved in the administration of justice.
- My fourth hypothesis is that the legal institution of court mediation incorporated into litigation is an effective tool for resolving disputes between the parties by agreement. As a result, in family law disputes, there is a growing demand on the part of the parties for alternative dispute resolution methods, in particular the use of mediation within the court system.
- Finally, my fifth hypothesis is that court mediation may be suitable as an alternative to litigation.

5. Application of research methods

In order to verify the above hypotheses, the doctoral thesis applies a wide range of research methods, including a *dogmatic* and *legal-historical approach* and a *functional analysis method*. In addition, the central part of the thesis also applies *empirical, legal practice analysis research methods*.

The first chapter of the thesis uses *legal history methods* to review changes in the role of the domestic justice system, in connection with which it proved essential to review the provisions of previous civil procedure codes – in particular the 1911 Plósz Code, the old Pp. of 1952, and the new Pp. The purpose of this historical overview is to highlight the changes in the role and purpose of the administration of justice.

In the second and third chapters of the thesis, the *dogmatic method* is used to summarize the basic principles and procedural rules that facilitate settlement in civil proceedings, with particular emphasis on the tools available to the judge to promote settlement, as provided for in the Pp. The legal background of court mediation in civil proceedings is also explored using the dogmatic method, with a particular focus on its integration into the Hungarian legal system.

The fourth chapter of the thesis focuses on the *functional analysis method* and the *legal practice analysis research method*, as the most important objective of the doctoral thesis is to

examine the role of those involved in the administration of justice in facilitating settlement, in light of domestic legal practice, for which independent empirical research was conducted. In order to explore legal practice as widely as possible, I also analyze the case law of several courts located within the jurisdiction of the Debrecen Court of Appeal.

When publishing the results of the court research or referring to it, I use the terms "research" and "court research." Thanks to the topic of the dissertation and the hypotheses put forward, the court research was based on two main pillars: the examination of *court settlements* and *agreements reached in court mediation proceedings*. In both cases, several research tools were used in parallel: statistical data collection and questionnaire surveys of judges and court mediators.

6. Summary of the research results

Results of the examination of the first hypothesis

According to my first and fundamental hypothesis, *the role of the judiciary has changed*, meaning that *its primary task is to facilitate settlement between the parties, and, if this effort is unsuccessful, its secondary task is to ensure that legal disputes are resolved by means of a substantive decision that satisfies the claims of the parties.*

In order to substantiate this proposition, I first provided a legal history of the role of the administration of justice, on the basis of which it was established that, according to Plósz's concept of the Pp., *the objective of litigation was "to reach a fair decision based on facts corresponding to reality,"* but the specific purpose of the proceedings – i.e. the task of the administration of justice – was not specified. The 1952 Pp. already expressed the objective of *"ascertaining the material truth,"* which made clear the active requirement imposed on the court to conclude the legal dispute. The 1995 amendment completely broke with this approach and significantly limited the active role of the court. Shortly thereafter, the 1999 amendment to the Civil Procedure Act redefined the purpose of litigation by *omitting* the requirement to ascertain *the truth* from Section 3 of the 1952 Civil Procedure Act, which defined the role of the court, thereby exempting the court from this statutory obligation. The objectives of the 2016 Pp. Concept included, among other things, *the establishment of procedural rules promoting dispute avoidance and settlement between the parties,* a

requirement which the legislator ensured by incorporating a number of substantive and procedural rules into the legal system, thereby enabling the parties to reach an agreement in non-contentious proceedings, litigants to reach settlements in non-contentious proceedings, in court proceedings and in court mediation proceedings.

In the first chapter of the thesis, it was necessary to clarify the distinction between substantive and procedural justice, which were identified as the objectives of litigation in previous codes of civil procedure. According to this traditional view, the primary task of the court was to render its decision in accordance with substantive and procedural justice. However, both the Plósz civil procedure code and the 1952 Pp. already provided for the possibility of settlement between the parties in the course of litigation. However, the 2016 Pp. no longer contains the requirement to establish substantive justice, but instead emphasizes that , in the absence of an agreement between the parties, it is the task of the court to clarify the facts of the case on the basis of the parties' obligation to cooperate in the proceedings and to enforce formal justice by weighing the evidence. Accordingly, the conclusion of a legal dispute in court proceedings is achieved by a final and substantive decision based on formal truth.

In family law cases, there is no real truth, and often the path leading to divorce and the process itself are based on causal relationships. Although divorce may be granted at the request of one of the parties, ancillary issues relating to children may be a separate matter: who exercises parental authority, the question of the child's residence, contact and maintenance. In such cases, the aim is not to establish the truth, but to determine which parent is more suitable for raising the child, and the determination of contact and child support will also be based on the individual circumstances of the parents, the child and other factors.

It can be concluded that, through the provisions of the Pp., the legislator has adequately ensured the means and opportunities for promoting settlement, as well as the provisions applicable in the absence of a settlement in litigation, which may be implemented at specific points in the proceedings, specifically at the conclusion of the proceedings and during the proceedings, up to the closing of the hearing.

The examination of the substantive and procedural rules governing family law litigation confirmed the legislative intention that, in proceedings concerning divorce, parental custody,

contact and maintenance, the agreement between the parties should be the primary guiding principle, and that the court's decision-making role is limited to cases where no agreement has been reached, upon request, or in exceptional cases *ex officio*.

Based on an examination of the role of the judiciary, it can be concluded that encouraging settlement between the parties is becoming increasingly important in the current civil procedure law. This trend is supported by the legislator through various regulatory instruments, such as provisions allowing for settlement and the introduction of court mediation.

Nevertheless, domestic legislation shows significant shortcomings compared to the international models referred to in the dissertation (such as the American discovery procedure and the Spanish collaborative law procedure). The adaptation of the models presented would be particularly useful for the Hungarian legal system, especially in family law cases, as maintaining long-term cooperation between the parties in such disputes is crucial not only for the resolution of the dispute but also for maintaining contact and preventing future conflicts. However, the current domestic legislation is not sufficiently detailed in this respect and does not provide a comprehensive set of specific tools to effectively encourage the parties to reach an agreement.

Nevertheless, it is essential to emphasize that if the parties are unable to reach an agreement prior to the commencement of proceedings, during the proceedings, or even in the context of court mediation, the court is obliged to settle the dispute by means of a judgment.

It is also important to highlight *the legal institution of settlement attempts*, which has been examined in this thesis from both a theoretical and practical perspective. Despite its numerous procedural advantages, particularly in terms of speed and cost-effectiveness, the use of this institution is extremely low in practice. Although the procedure is characterized by a flexible regulatory framework and several procedural guarantees ensure the enforcement of the parties' rights, statistical data show that settlement attempts as a non-litigious procedure have not achieved the objectives set by the legislator, and instead a kind of paradoxical situation has arisen.

This is probably due to the low level of awareness of the institution, the lack of information among the public seeking legal assistance and among legal practitioners, and a lack of trust in the legal institution. It would primarily be the task of legislators and legal practitioners to raise awareness of the procedure and promote it more consciously in the legal culture. In my opinion, legal policy and legal enforcement tools are needed to remedy these shortcomings, which would strengthen public awareness and acceptance of settlement attempts. Detailed proposals to this end are set out in the chapter entitled "*De lege ferenda*" of the dissertation.

Results of the examination of the second hypothesis

According to *the second hypothesis*, which is closely related to *the first hypothesis*, as a result of the transformation of the role of the judiciary, the role of legal practitioners involved in the administration of justice, in particular the role of judges in litigation and legal representatives acting on behalf of the parties to the proceedings, has changed, and that, in cases where court mediation is used, court mediators have also entered the justice system. However, the question arises as to how persons who have previously acted as judges or court clerks will use the tools at their disposal to facilitate agreement between the parties during the mediation process after their appointment as court mediators. The legislator has provided participants in the administration of justice with a number of tools and methods to facilitate the conclusion of agreements through legal and procedural rules.

The first chapter of the dissertation defines the scope of participants in the administration of justice, and the subsequent chapters establish that the parties directly involved in the proceedings are also of crucial importance for the conclusion of an agreement. In reviewing the basic principles of the Pp., the main requirements imposed on the court and the parties are also explained, with particular emphasis on the principle of concentration of proceedings, the parties' right to dispose of their rights, the obligation to provide procedural assistance, the obligation to state the truth and act in good faith, and the court's obligation to intervene, which is intended to ensure *the active participation of the judge* in the course of the proceedings.

The thesis reviewed the possibilities and tools that the legislator has built into the current civil procedure system to promote settlement. First, the issue was analyzed from the perspective of an overview of the stages of litigation, followed by a specific identification and examination of the tools available to the judge. Finally, the fourth and final chapter of the thesis provided

an empirical examination of the roles of those involved in the administration of justice, in which the thesis evaluated the roles of the lawyer, the judge, and the court mediator.

In order to answer the second hypothesis, it is necessary to provide a differentiated overview of the roles of the lawyer, the judge and the court mediator, bearing in mind that each of them plays a specific role in the final settlement of the legal dispute.

Pursuant to Section 1 of the Üttv., *the lawyer has a dual role*: on the one hand, to enforce the rights and legitimate interests of the client and, on the other hand, to promote settlement with the opposing party. Accordingly, the lawyer must strive to settle the legal dispute amicably, both in out-of-court settlements and in court proceedings. However, within the legal framework, only Section 1 of the Üttv. contains an explicit provision on the activities of lawyers to facilitate settlement. The lack of detailed rules in this area means that the role of lawyers in promoting settlement depends heavily on their individual professional attitudes and the patterns of conduct that have developed in practice.

While some lawyers actively support the conclusion of settlements, others tend to steer their clients towards traditional litigation. This uncertainty arising from the legal framework may hinder the uniform functioning of the legal profession in facilitating settlement and justifies consideration of more detailed rules similar to those in other countries (pre-litigation information obligation and obligation to consult between the parties).

Despite the legal regulations, however, lawyers have a number of tools at their disposal to reach an agreement in order to avoid litigation, in particular detailed *legal advice*, providing *clients with comprehensive information* on the available procedures, *encouraging and supporting consultation between the parties*, and promoting *attempts at consultation* during the litigation process. However, since the law does not impose an obligation on lawyers to promote settlement, its actual implementation depends largely on the individual attitude of the lawyer. In practice, two basic types of lawyers can be distinguished: one type expressly seeks to reach a settlement and exhaust all available means, while the other type focuses more on traditional litigation and does not actively support the conclusion of an agreement between the parties.

Proposals for strengthening the role of lawyers in promoting settlement are discussed in detail in the chapter "*De lege ferenda*" of this paper.

The role of the judge in promoting settlement has changed significantly under the new civil procedure rules, and this change is evident in many parts of the procedural code. The provisions of the Civil Procedure Code () on the promotion of settlement in litigation and on the transfer of proceedings suggest that the expectations of the legislature towards judges have changed and that the primary consideration is now that *judges should actively contribute to the conclusion of settlements between the parties*.

To achieve this goal, the legislator has provided the judge with a number of tools to facilitate settlement: information provided in the course of the substantive proceedings, at the hearing and at any stage of the proceedings thereafter, as well as the possibility of ordering mandatory mediation.

During the *substantive proceedings*, the judge's task is to explore and explain the possibilities for settling the dispute between the parties, with particular attention to promoting settlement. In this context, the most important requirements for the judge – providing *credible, specific, accurate, professional and comprehensible information* – are of fundamental importance, as the success of efforts to reach a settlement largely depends on the quality of the information provided by the judge. During the proceedings, it is important that the judge, having regard to the merits of the case, assesses whether the case is suitable for mediation and whether any mandatory mediation that may be ordered is in the interests of the parties.

The rules applicable to judges – in particular the provisions of the Code of Civil Procedure – contain more requirements than those applicable to lawyers, but the vast majority of these are of a recommendatory nature and their application is therefore mainly based on the individual assessment of the judge. Exceptions to this are *attempts to reach an agreement between the parties before the conclusion of the proceedings* and *information on the possibility of mediation*. However, as the content of these provisions is not detailed, their actual application depends largely on the personal attitude of the judge. As a result, information on settlement may remain formal and thus not actually contribute to the conclusion of a settlement.

A questionnaire survey of judges also confirmed the different attitudes of judges towards promoting settlement: the majority of respondents actively use tools to facilitate settlement, while some respondents, based on their personal convictions, use certain tools less frequently or not at all, in particular the option of ordering mandatory mediation.³¹

The results of a questionnaire survey conducted among court mediators confirmed that *the active role of the judge in facilitating settlement is a key factor* in the effectiveness of alternative dispute resolution. According to the experience of the mediators surveyed, in cases where the judge provided the parties with detailed and comprehensible information about the possibility of mediation and its advantages in the main proceedings, mediation was initiated in a significantly higher proportion of cases and resulted in a settlement in many cases. Respondents emphasized that the parties' trust and willingness to cooperate were greatly strengthened when the judge supported the efforts to reach an agreement not only formally but also in practice.

Proposals for strengthening the role of judges in promoting settlement are set out in detail in the chapter entitled "*De lege ferenda*" of the paper.

In connection with the definition of *the role of the court as mediator*, it should be emphasized that mediation is the least regulated procedure in civil litigation, based on the personal appearance of the parties and oral negotiations (written communication is therefore not at all typical of the procedure; the parties present their positions in person, verbally, and no minutes are taken of their hearings). However, despite the flexible procedural rules, it is particularly important that the main procedural guarantees are upheld (voluntariness, impartiality, independence, confidentiality, etc.).

The techniques and methods that can be used by the mediator are not based on legal provisions, but are determined by practice, the personalities of the parties, the nature and

³¹ In this context, the respondent stated that, in its personal opinion, the essence of mediation is voluntary participation in the procedure, which is why, in the event of express opposition by the parties and their refusal to participate in the procedure, it has not made use of the possibility of ordering mandatory mediation in recent years. However, it was clear from further responses that the respondent had used the mediation information tool on several occasions during litigation and had ordered mediation in at least 30-40 cases per year where the parties had expressed their willingness to participate voluntarily.

escalation of the conflict, and the circumstances of the dispute, in particular the involvement of minor children. As a result, the mediator has a high degree of discretion.

The role of the court mediator is crucial in reaching an agreement, as the information provided at the first mediation session has a decisive influence on the parties' willingness to participate, which is considered the first step towards reaching an agreement. The mediator's goal is to clearly explain the purpose, process, duration, and emotional challenges of mediation, and to emphasize that mediation is not only a legal process, but also a process of self-discovery and communication. The use of mediation tools requires a high degree of flexibility, as the tools must be adapted to the specific characteristics of the case and the personalities of the parties. The quality of information, an atmosphere of trust, and the various communication and motivational techniques used by the mediator facilitate constructive cooperation between the parties, which contributes to the conclusion of an agreement.

The success of mediation is influenced by a number of factors, among which the parties' willingness to reach an agreement and the various obstacles play a prominent role. The parties are more likely to be guided towards agreement if there are no factors that preclude mediation, such as deep-rooted conflict between the parties, previous aggressive behavior, power imbalances, or cultural or religious differences. Through the appropriate use of mediation tools and effective communication strategies, initial resistance and deadlock can often be overcome, but the timing of entry into the process, which depends entirely on the judge's referral, can also be a key factor.

The mediator's most important task is to support the parties in articulating their interests, needs, and demands, while ensuring that the other party's position is also heard. The mediator works actively to resolve emotional tensions, build and maintain trust, and establish a structure for communication between the parties in order to reach an agreement.

Proposals for strengthening the role of court mediators in promoting settlement are set out in detail in the chapter "*De lege ferenda*" of this paper.

Results of the examination of the third hypothesis

According to the *third hypothesis*, *the parties to litigation can be guided towards peaceful settlement of their legal dispute and resolution of the conflict with the help of the tools and methods used by those involved in the administration of justice.*

Guiding the parties towards a settlement and the success of such guidance depend on a number of factors, such as the nature of the conflict, the parties' conflict management strategies, and the degree of conflict escalation. The parties' ability to see things from each other's perspective, their attitude and willingness to cooperate, as well as their individual personalities play a decisive role in promoting agreement. Furthermore, the diversion and mediation strategies used by those involved in the administration of justice also have a significant influence on the outcome of the process.

The success of reaching an agreement can be significantly increased through the use of appropriate tools and methods, but their effectiveness depends primarily on the competence of those involved in the administration of justice, as well as on the personalities of the parties and the specific circumstances of the case. It is important to emphasize that settlement is not always a solution, as in certain deeply conflictual situations (abuse, unequal power relations between the parties, or the presence of alcohol or drug addiction), a judgment is necessary to bring the dispute between the parties to a definitive end.

In order to ensure effective diversion, the available tools and methods must be used at the right time, taking into account the individual circumstances of the parties, either separately or in parallel. However, it is important to note that these tools and methods are not "magic bullets," and their use does not guarantee a successful outcome or agreement between the parties.

The agreement resulting from effective diversion depends primarily on the parties' willingness to cooperate and compromise. In such cases, appropriately applied diversion tools – such as information, referral to mediation, and the role of a lawyer, judge, or mediator – can be more effective.

It is particularly important that the parties are able to recognize their previous mistakes, overcome old grievances, and resolve the conflict with a final compromise solution. In addition, it is of paramount importance that the parties concerned put the interests of the child before their own, thus ensuring a substantive and responsible resolution of the dispute.

Empirical research shows that the chances of reaching an agreement between the parties depend largely on the severity of the conflict, the personalities of the parties, and how early diversion and mediation are initiated. The earlier effective diversion takes place, the greater the likelihood that the conflict will not escalate further and that an agreement will be reached between the parties. Rebuilding trust between the parties is of paramount importance, as it is a prerequisite for reaching an agreement, and court mediation is particularly well suited to this task due to its specific procedural nature.

Results of the examination of the fourth hypothesis

According to the *fourth hypothesis*, *court mediation integrated into litigation is an effective tool for resolving family law disputes between the parties by agreement*. As a result, there is a growing demand among the parties to family law disputes for alternative dispute resolution methods, in particular for mediation within the court system.

First and foremost, it is important to emphasize that, compared to civil litigation in the traditional sense, family law litigation is subject to special principles and requirements for legal practitioners under the Civil Procedure Code, in particular *the principle of the protection of marriage and the family*, *the principle of equality between spouses*, *the primacy of the interests of the child*, and *the obligation of the parties to the proceedings to cooperate* in the exercise of parental authority in the interests of the child. In legal disputes between parents concerning minor children, these principles can be most effectively enforced when the dispute is settled by agreement. Based on a brief review of cases involving children, it can be concluded that the primary objective of the legislator is to promote agreement between the parties.

The primary objective of *court mediation* is to facilitate the establishment of an agreement between the parties by identifying the actual needs and interests of the parties and their children. The procedure differs from litigation in that, instead of presenting and evaluating

legal arguments and evidence (which is typical in family law disputes), it focuses on managing personal and relationship conflicts. This approach ensures that mediation is suitable for the peaceful resolution of long-standing disputes between the parties. During the mediation process, the best interests of the child are of paramount importance: the mediator's task is to represent the child's views alongside those of the parents, even directly involving the child, with particular regard to the child's needs and personal opinions (if heard).

Due to their complexity, family law disputes are increasingly subject to mediation, which, in addition to identifying the interests and needs of the parties, seeks to resolve the issues in dispute between them. In addition, in family law disputes, especially those involving minor children, it is particularly important for the parties to cooperate in the future on the basis of a mutual compromise.

The research found that mediation has been integrated into the Hungarian legal system and the administration of justice. The legislature has created the basic conditions necessary for the use of mediation within the court system through legislation and other legal provisions. Based on the results of empirical court research conducted to verify the hypothesis, as well as the collected literature and the experience of court "follow-ups," it was found that court mediation can be a good way to resolve conflicts between parties. However, it is important to note that the procedure is not a "panacea" and that the active cooperation and understanding of the parties are also necessary for its success.

The results of empirical research examining practical experiences with settlement attempts confirmed the assumption that there is a growing demand among parties for alternative dispute resolution methods in family law disputes. In 70% of the family law cases examined, there was a previous lawsuit between the parties, 90% of which were settled by agreement, and the settlement attempt was initiated before the court in the hope of reaching an agreement on the disputed issue through .

One of the key findings of the questionnaire survey conducted as part of the court research was the view, confirmed by judges and court mediators, that court mediation is not only considered "successful" if an agreement is reached between the parties. The procedure can have many positive outcomes, such as the re-establishment of (broken) communication

between the parties, sharing their own positions (without legal constraints) and understanding/hearing each other's positions, which contribute to changing the parties' attitudes towards each other, so that even if no agreement is reached, the parties returning to court may conclude a settlement agreement as a result of the mediation procedure.

Particularly telling is one of the positive responses reported in the questionnaire survey, which reported that one member of a couple who had returned to court mediation as part of a new procedure stated: *"I initiated litigation again and requested mediation so that we could discuss the recently emerged disagreement regarding contact with the child within the framework of the proceedings."* In my opinion, this is a sincere confirmation that mediation can be an effective means of resolving conflicts between the parties and that there is a need for alternative dispute resolution in family law disputes.

The statistical results of the court research conducted in relation to the four courts confirmed the critical observation made in the impact studies prepared by the European Union and highlighted in the Hungarian literature, namely that, despite *its many positive aspects and effectiveness, court mediation is still used in a small number of cases. and efficiency, it continues to be used only to a limited extent.*

Proposals for increasing the use of court mediation are discussed in more detail in the *"De lege ferenda"* chapter of this paper.

Results of the examination of the fifth hypothesis

According to the last, *fifth hypothesis, court mediation may be suitable as an alternative to litigation due to its specific characteristics and the agreement between the parties resulting from the procedure.*

One of the fundamental objectives of the Mediation Directive is to ensure effective access to justice,³² for which it promotes the use of alternative dispute resolution procedures both outside and within the courts. At the same time, the Directive emphasizes that mediation

³² MIR. Preamble (2), (3), (5).

cannot restrict or undermine the fundamental right of the parties to access the courts.³³ The aim of this legal institution is therefore to establish a balanced relationship between mediation and court proceedings, which guarantees the right of access to the courts and promotes the wider use of mediation as an alternative means of dispute resolution.

A distinctive feature of court mediation is that it can only be used in the context of ongoing court proceedings, whether contentious or non-contentious, and is therefore considered an additional procedure "channeled" into the court proceedings. In the event of successful mediation, the agreement concluded by the parties is not in itself capable of producing legal effects, as it is merely binding in nature; its enforceability is ensured by the approval of the court, which elevates the agreement to the status of a settlement in the main proceedings.

Consequently, court mediation has a dual functional significance: on the one hand, it promotes agreement between the parties through its specific tools and methods, and on the other hand, it guarantees the legal effects of the agreement through court control by offering the possibility of returning to the main proceedings. If court mediation were to be introduced as a mandatory pre-trial stage in the future, it would theoretically offer the possibility of avoiding litigation, but the enforceability of the agreement would still be subject to court approval, which means that mediation would not be suitable as an alternative to litigation.

It should also be noted that the content of agreements reached through mediation is much broader than that of settlements reached in court proceedings. While the content of an agreement reached in mediation depends on the will and voluntary decision of the parties and on the best interests of the child concerned, which are also represented by the mediator, the approval of a settlement in litigation is subject to additional conditions, including compliance with legal requirements. If the court finds that the agreement reached between the parties is only partially or not at all in accordance with the legal requirements, it shall not approve certain parts of the agreement, in particular if they are unenforceable, are of a fixed duration or are contrary to the interests of the child – or it will refuse to approve the agreement in its entirety and continue the contentious or non-contentious proceedings.

³³ MIR Preamble (14).

In agreement with Márta GYENGÉNE NAGY, *mediation not only serves to promote consensus between the parties, but also contributes to improving the quality of justice.* Mediation, including court mediation, offers different and effective tools compared to traditional litigation, facilitating constructive dialogue and the development of mutually acceptable solutions. This allows the parties to choose from a wider range of flexible conflict resolution options, which not only increases the efficiency of the proceedings but also strengthens public confidence in the administration of justice in the long term.³⁴

Overall, it can be concluded that court mediation cannot be regarded as an alternative to litigation, *but rather as a complement to the administration of justice, serving to facilitate the conclusion of agreements in both contentious and non-contentious proceedings.* If successful, the parties returning to the court may request that the agreement be approved by the court. Judicial review is important as a guarantee, as it ensures that only agreements that are in accordance with the law and the best interests of the child can be enforced.

³⁴ Márta GYENGÉNE NAGY – András KÖRÖS, op. cit. 162.

7. Proposals ‘de lege ferenda’ to promote settlement

Constructive proposals *de lege ferenda* were developed in relation to the critical findings identified in the dissertation. The proposals were organized along two main lines: legislative proposals aimed at reforming the administration of justice, and proposals aimed at strengthening the role and responsibility of those involved in the administration of justice.

7.1. Reform of the functioning of the justice system to promote the settlement of family law disputes by agreement

Introduction of priority treatment for family law cases

It appears justified to give priority to family law disputes, in particular cases concerning the placement of minor children, the exercise of parental custody rights, contact and child maintenance. The aim is to minimize factors that jeopardize the development and well-being of children by resolving disputes as quickly as possible and to promote the establishment of lasting and, where possible, consensual agreements between the parties. Declaring a case to be urgent would also contribute to the reasonable time limit for proceedings, which is one of the guarantees of the right to a fair trial.

Emphasis on the best interests of the child

In my opinion, it seems necessary to raise the overriding interests of the child to a higher legal level in the context of litigation. The enforcement of the best interests of the child should be established as a binding legal requirement for judges, particularly with regard to hearing children in court proceedings and promoting settlement between the parties. Similarly, the existing role of legal representatives should be clarified, emphasizing the consideration of the interests of the child. The proposed amendment to the law is in line with the principles set out in the Civil Code and the UN Convention on the Rights of the Child. On this basis, it is proposed that Section 429 of the Civil Procedure Act be amended as follows:

Section 429(2): *"In cases involving minor children, the court shall give priority to proceedings in matrimonial cases, cases concerning parentage, and cases concerning parental custody and contact."*

Section 429(3): *"In the proceedings, the court shall act in the best interests of the minor child by hearing the child and promoting the establishment of an agreement between the parties."*

The following proposal is closely related to the requirement to take into account and enforce the best interests of the child.

Proposals concerning the hearing of children

Hearing the child during court proceedings *not only* ensures that *the* child's *right to express their opinion* is respected, but also provides an opportunity to gain a deeper understanding of the child's personality, living conditions, and emotional attachments.

In my opinion, hearing the child directly can contribute to reaching an agreement between the parties, as giving the child a "voice" facilitates the formation of a consensus between the parents. However, if this effort is unsuccessful, the circumstances, facts, and information revealed during the hearing may be decisive for the court in making a decision that is in *the best interests of the child*.

In order to raise the standard of child hearings, I recommend that children be heard directly, without the presence of their parents, so that their statements are as free from influence as possible. The hearing should be attended by the judge and a forensic psychologist who specializes in children. The presence of the judge is important so that he or she is personally present at the hearing of the child and thus has direct experience of the child, while the presence of the psychological expert is particularly important for determining the main professional issues relating to the child (the child's psychological state, personality development, the quality of the parent-child relationship, the family environment and dynamics, ascertaining the child's true opinions and needs, etc.) and drawing conclusions.

According to the proposal, the conditions for hearing the child should be improved so that the court can use the child's statement primarily to promote agreement between the parents and secondarily in reaching a decision, with a view to ensuring that the child's interests are taken into account as widely as possible. Accordingly, it is justified to ensure that children are heard directly, without the presence of their parents.

According to the proposed procedural model, the hearing would be attended by the presiding judge, assisted by a judicial psychologist specializing in children.

The personal presence of the judge is of crucial importance, as it allows the court to gain a direct impression of the child's personality, communication skills and the circumstances surrounding the statements made. *The involvement of a forensic psychologist* is essential from a professional point of view, given that the expert's task is to assess the child's psychological state, personality development, the quality of the parent-child relationship, the specific characteristics of the family environment and dynamics, and the child's true opinions and needs, and to draw appropriate and relevant conclusions from these. This *dual participation model* involving the court and an expert would ensure that the hearing of the child truly serves the best interests of the child.

Proposal for an amendment to the Pevtv. – concerning the conduct of court mediation proceedings

Based on domestic regulations and the results of empirical research, it has been critically noted that judges show a certain degree of restraint when recommending and ordering court mediation. Since the introduction of the legal institution of financial compensation, the ordering of mandatory mediation has been applied much more cautiously, and its use is less frequently recommended to the parties. The reason for this is the risk of litigation being prolonged due to the mediation procedure, which is contrary to the requirement that litigation be concluded within a reasonable time.

Based on *the* above, it is proposed that Section 2(2) of the current Pevtv. be amended as follows:

"The date of commencement of the first instance proceedings and the duration of the court mediation proceedings initiated by the parties shall not be included in the duration of the court proceedings."

Introduction of mandatory mediation prior to litigation

In order to promote the establishment of an agreement between the parties and to encourage the use of court mediation, it is justified to introduce the legal institution of

mandatory pre-litigation mediation information meetings, as is already the case in the European Union, in family law cases involving minors.

According to the proposal, once the statement of claim submitted by the claimant has been found admissible, the case should be assessed on the basis of a pre-defined questionnaire and set of criteria to determine whether it is suitable for mediation. If, on the basis of the questionnaire, the case is found to be suitable, the judge *shall issue a double summons* to the parties one summons to appear at a court mediation information meeting, for which the court shall send an information booklet prepared in advance to the parties, and the other summons for the date of the first hearing, which must be set at least 15 days after the mediation meeting. The purpose of the 15-day period is to allow the parties, if they have not yet decided on the use of mediation after the information meeting, to declare within 15 days at the latest whether they wish to continue with mediation. If the parties unanimously declare that they wish to participate in court mediation, they shall also submit their request for a stay of proceedings to the mediator in writing.

According to the proposal, after determining that the statement of claim submitted by the claimant is admissible, a questionnaire compiled according to a predetermined set of criteria must be used to assess the suitability of the case for mediation.

If the case is found to be suitable, the court *shall issue a double summons* to the parties: One summons relates to the *court mediation information meeting*, to which the court shall attach a written information sheet prepared for the parties, and the other summons *contains the date of the first hearing*, which must be set at least 15 days after the mediation information meeting. The purpose of the 15-day period is to give the parties time to consider whether they wish to use court mediation after the information meeting. If the parties make a joint statement of their intention to proceed with mediation, they are required to request a stay of proceedings in writing before the mediator.

Under the "*De lege ferenda proposal*," the court's discretion to order mandatory mediation *would be integrated into the initial stage of the litigation process*. In this context, the presiding judge would have to examine whether the case is suitable for court mediation. However, this examination would not be based solely on the subjective assessment of the

judge, but would take into account predetermined, objective criteria which, on the one hand, would limit the judge's discretion and, on the other hand, would provide a reliable basis for the promotion of litigation and settlement.

It should be emphasized that participation in the mandatory information meeting does not violate the parties' fundamental right to access the courts, as enshrined in Article XXVIII(1) of the Fundamental Law. Participation in the information meeting does not imply mandatory mediation, but merely provides detailed information on the possibility of resorting to mediation. After the information meeting, the parties' right to self-determination is also fully respected, as they may declare that they do not wish to resort to mediation.

In this way, the proposal combines respect for the voluntary nature and self-determination of the parties with the court's obligation to promote consensus between the parties, particularly in family law disputes, where the best interests of the child are a primary consideration.

7.2. Strengthening the role and responsibility of those involved in the administration of justice in order to promote the settlement of family law disputes by agreement

The following section of the thesis presents *de lege ferenda* proposals aimed at strengthening the role of lawyers, judges, and court mediators in facilitating settlement. The proposals primarily contain provisions designed for legal practitioners, but in some cases legislative proposals have also been formulated.

De lege ferenda proposals relating to the role of lawyers and legal representatives

Primacy of the interests of children in the activities of lawyers

It is proposed that Section 1 of the Üttv. be supplemented to stipulate that when representing the interests of a client, a lawyer is expressly obliged to take into account the interests of any minor children involved.

Based on the above, Section 1 of the Üttv. states: *"The legal profession – with legal expertise, by lawful means and independently of public authorities – is to promote the enforcement of*

the rights and legitimate interests of clients and the fulfilment of their obligations, and, where possible, to settle legal disputes between opposing parties by means of agreement, which includes participation in the administration of justice." The following addition is proposed:

"In the exercise of their profession, lawyers shall act in the best interests of children where they are involved."

Mandatory pre-litigation consultation with the opposing party

In family law cases involving minors, the lawyer shall attempt to reach an out-of-court settlement with the opposing party before initiating litigation. For the purpose of verifying the consultation, the preliminary written correspondence between the parties or the minutes of the personal consultation shall be attached to the statement of claim.

The lawyer shall be exempt from the obligation to attempt out-of-court settlement if he or she can prove that the opposing party cannot be reached due to his or her unknown place of residence or whereabouts, or due to other circumstances (seriously deteriorated relations between the parties, domestic violence, previous police proceedings) make the consultation unlikely to produce results.

Mandatory pre-litigation information on the use of mediation

In family law cases involving minors, the lawyer is obliged to inform the client in advance and in writing of the possibility of court mediation. In order to prove that this information has been provided, the lawyer is obliged to attach to the statement of claim a written information sheet prepared for the client, signed by the client, confirming that the information has been provided and that the client has understood and acknowledged the contents. The purpose of the information is to ensure that the client is adequately informed about the possibilities for settling the legal dispute.

Participation in professional training and cooperation

In order to guarantee a high level of professional competence, it is recommended, on the one hand, that bar associations promote measures supporting alternative dispute resolution and, on the other hand, that lawyers participate in continuing education courses provided by bar associations on a credit *basis* and in professional conferences. Bar associations have a key

role to play in concluding cooperation agreements with courts in their jurisdiction, which could include measures to promote settlement in the interests of children and the sharing of experiences in a professional forum.

Strengthening the role of judges – de lege ferenda proposals

Determining the suitability of family law cases for mediation

Within the court, the judge's role should be extended to include the preliminary assessment and screening of family law cases to determine their suitability for mediation. Under the proposal, judges would not only examine the formal and substantive aspects of the applications received, but would also play an active role in assessing whether the case is suitable for mediation and whether the parties should be referred to mediation. During the screening process, the judge may be assisted by a judicial officer, court clerk or secretary within the organizational framework of the court, thus ensuring the efficient distribution of tasks and a reasonable workload for judges.

Participation in professional training and cooperation

In the case of judges dealing with family law cases, it is particularly justified to make continuous professional training and participation in related conferences mandatory. It is extremely important that judges acquire adequate knowledge of the rights and interests of minors in court proceedings and of the methodology for hearing children. Special attention should also be paid to the previously formulated "*de lege ferenda*" proposal on the special hearing of children, in connection with which it is very important to strengthen cooperation between judges and forensic psychologists. The involvement of a psychological expert during the hearing of a minor child is essential to ensure that the child's interests are properly taken into account and that the hearing is conducted in a manner most appropriate to the child's age, level of development and psychological state. Cooperation between the judge and the forensic expert also guarantees that the requirements of child-friendly justice are met.

Strengthening the role of court mediators – proposals de lege ferenda

In order to increase the effectiveness of the court mediation institution and improve the quality and social acceptance of mediation procedures, the following legal policy proposals can be made:

Institutionalization of case discussions and exchange of experiences

It is recommended that regular case discussions be organized for court mediators at the courts of justice on a bimonthly or quarterly basis. The purpose of these forums would be to share experiences, collect and disseminate good practices, and standardize professional practices, thereby helping to ensure a higher quality of mediation procedures.

Professional training and conferences

It would be necessary to provide mandatory professional training for court mediators on an annual basis and to organize conferences focusing on current issues, international trends, and practical experiences in mediation. This would contribute to the continuous professional development of mediators and the acquisition of modern mediation techniques.

Public register of mediators and specialization

It is justified to establish a public register of court mediators, which includes the areas of expertise of each mediator (e.g., family law, administrative law, economic matters). Since mediation procedures require different methodologies and expertise in different types of cases, specialization is necessary to ensure the professional quality of mediation procedures.

Selection of the mediator

The mediator is one of the key factors in the success of mediation. It is therefore recommended that the parties be given *the opportunity to choose their mediator freely*. Without a relationship of trust between the parties and the mediator, the effectiveness of mediation may be seriously impaired.

Institutionalization of online mediation procedures

In order to overcome any difficulties arising from the parties' different places of residence or domicile, it may be necessary to provide for online mediation at the legislative level. On the one hand, this facilitates a more flexible and efficient conduct of the procedure and, on the other hand, it creates opportunities at national level for the parties to choose a mediator from a wider range of candidates. However, the institutionalization of online mediation requires the restructuring of the court system, the development of uniform rules of procedure and the provision of appropriate technical infrastructure.

Registry number: DEENK/478/2025.PL
Subject: PhD Publication List

Candidate: Noémi Tímea Béldi-Turányi
Doctoral School: Géza Marton Doctoral School of Legal Studies
MTMT ID: 10062864

List of publications related to the dissertation

Articles, studies (5)

- Béldi-Turányi, N. T.:** The Practical Application of Judicial Mediation in Hungarian Civil Proceedings.
Studia Universitatis Babes-Bolyai Jurisprudentia. "Accepted by Publisher", 1-19, 2025. ISSN: 1220-045X.
- Béldi-Turányi, N. T.:** Principles of European Family Law Regarding the Divorce by the Public Notary in Hungary.
Essays of Faculty of Law University of Pécs. 2023, 63-76, 2024. ISSN: 2061-8824.
DOI: <https://doi.org/10.15170/studia.2024.01.05>
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: C
- Béldi-Turányi, N. T.:** A közös megegyezésen alapuló házasság felbontás lehetséges jövőképe.
Közjegyzők Közlönye. 2, 79-94, 2023. ISSN: 1416-7883.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: B
- Béldi-Turányi, N. T.:** Az igazságszolgáltatás a mediáció érvényre juttatása érdekében - elégséges eszközök?
Jura. 28 (2), 67-75, 2022. ISSN: 1218-0793.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: A
- Béldi-Turányi, N. T.:** "Egyezség vagy pereskedés": Gondolatok a kötelező mediáció tárgykörében.
Közjavak. 6 (1-2), 130-137, 2020. EISSN: 2498-7190.
Level of HAS Committee on Legal and Political Sciences: D

Conference presentations (1)

6. Béldi-Turányi, N. T.: Possible vision of divorce by mutual consent in Hungary.

In: A 10 éves Praetor Szakkollégium jubileumi kötete : A jog tudománya, a mindennapok joga: Konferenciakötet. Szerk.: Siska Katalin, Talabos Dávidné Lukács Nikolett, Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Debrecen, 21-36, 2024. ISBN: 9789634905523

By the directives of HAS Committee on Legal and Political Sciences:

Publications in periodicals level „A”: 1, related to the dissertation: 1.

Publications in periodicals level „B”: 1, related to the dissertation: 1.

Publications in periodicals level „C”: 1, related to the dissertation: 1.

Publications in periodicals level „D”: 1, related to the dissertation: 1.

The Candidate's publication data submitted to the Tudóstér have been validated by DEENK on the basis of the Journal Citation Report (Impact Factor) database.

19 August, 2025

